

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕСЗНАВСТВА

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»

на тему:

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ РІВНЕНСЬКОГО КРАЮ НА ЗЛАМІ
ЕПОХ

Виконала:

Здобувач вищої освіти

Гринчук Марина Валеріївна

Науковий керівник:

к.і.н., доц. Казначеева Л.М.

Рецензент:

к. пед. н., доц. каф. образ. та декор. – прикл.

мистецтва РДГУ Власюк О. П.

Рівне 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІВНЕНЩИНИ	
1.1. Історіографія дослідження театрального життя Рівненського краю.....	7
1.2. Класифікація видів та жанрів театрального мистецтва	19
РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
2.1. Створення та розвиток аматорського театру.....	35
2.2. Становлення професійного театру у Рівному	50
РОЗДІЛ 3. ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ РІВНЕНЩИНИ	
3.1. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті	64
3.2. Знакові постаті театрального життя	79
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90
ДОДАТКИ.....	97

ВСТУП

Актуальність дослідження. Становлення та розвиток культури є важливою частиною історії, а творення, збереження і розвиток культури – це складова частина історичного розвитку України. На шляху незалежності України одним із головних завдань є визначення напрямку розвитку її національної культури. Вдале вирішення завдання базується на вивченні уже набутого досвіду, при цьому важливою складовою національної культури України є театр. Саме театр є невід’ємною частиною життя кожного сучасного глядача. Публіка вже перестала сприймати його лише як демонстрацію вистав за мотивами класичних п’єс з відчуттям неправдоподібності, сучасний театр яскравий, новаторський, видовищний. Постійно виникають нові форми, стилі, жанри, види театрального мистецтва, які зорієнтовані на певну аудиторію. Нині театр націлений на розкриття актуальних тем, діалог з глядачем, взаємодію з публікою. Він постійно розвивається, долучаючи до своїх вистав все більше інноваційності, новітніх технологій, мультимедійного обладнання.

Вивчення становлення та розвитку театрального мистецтва Рівненщини є актуальним сьогодні, оскільки це допоможе сформувати більш повну картину історико-культурного життя Рівненського краю та і України загалом. Упродовж минулих століть відбулося становлення як аматорського, так і професійного театру на Рівненщині. Тоді театр був одним із основних видів розваг, а також просвітницької діяльності. Театральне життя стало важливим чинником у формуванні громадянської позиції та вихованні естетичних смаків суспільства. Серед наукової, керівної, культурної еліти було престижним похід до театру: інтелектуальна еліта писали рецензії, брала участь в створенні та діяльності театральних товариств. Усі інші мешканці регіону теж брали активну участь у театральному житті краю – відвідували спектаклі, а також ставали учасниками вистав, що дало поштовх до створення аматорських театрів.

З отриманням незалежності українські театри входять у нову епоху розвитку. Створюються нові театри, репертуар розширюється творами вітчизняних класиків та сучасних драматургів, молоді талановиті актори сприяють формуванню високоякісного театру. У цей же час невід'ємною частиною українського театрального мистецтва є історія розвитку театрального життя Рівненщини, це й актуалізує обрану тему дослідження.

Театральне мистецтво України пройшло складний шлях. Попри цензуру та численні заборони театри змогли не лише зберегти безцінні зразки української класики, а й створити власну сучасну театральну традицію. Звичайно, немало роль тут відіграли театри Рівненщини, що здійснили свій вклад у історію вітчизняного театрального мистецтва.

Вагома роль театрального мистецтва в культурному житті Рівненського краю, а також відсутність ґрунтовного дослідження потребують глибокого вивчення та наукового висвітлення усіх аспектів театрального життя Рівненського краю на зламі епох.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити специфіку розвитку театрального життя Рівненщини середини ХХ – початку ХХІ ст.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

- проаналізувати історіографію дослідження театрального життя Рівненського краю;
- узагальнити класифікацію видів та жанрів театрального мистецтва;
- вивчити історію створення та аматорського театру на Рівненщині та його розвиток;
- окреслити становлення професійного театру у Рівному;
- охарактеризувати театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті;
- дослідити біографії знакових постатей у театральному житті Рівненщини.

Об'єктом дослідження є театральне мистецтво Рівненського краю середини ХХ – початку ХХІ ст.

Предметом дослідження є особливості розвитку театрального мистецтва Рівненщини на зламі епох.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі були використані такі методи дослідження: метод порівняння; аналізу та синтезу; узагальнення; проблемний підхід при вивченні та аналізі джерел з теми дослідження; описовий; бібліографічний метод.

Наукова новизна полягає у тому, що раніше не було комплексно досліджено театральне життя Рівненського краю. Отримані результати свідчать про те, що театральне мистецтво Рівненщини має довгу історію. Перші театри у цьому регіоні почали з'являтися наприкінці XVIII ст., а за короткий період у Рівному було створено кілька професійних театрів національних меншин. Розвиток професійного театру розпочався із започаткуванням Рівненського обласного музично-драматичного театру. Вперше були отримані висновки про те, що театральне мистецтво Рівного значно залежить від проведення у місті театральних фестивалів. Було удосконалено висновки щодо значення у театральній історії Рівненщини аматорських театрів. Саме вони сприяли розвитку професійного театру, адже молодь прагнула удосконалювати власні акторські здібності. Подальшого розвитку дістали висновки відносно нових форм у творчій діяльності театрів. Тенденція до створення незалежних театрів вплинула на глядача, який прагне бачити яскраві постановки, сучасну драматургію, вистави на актуальні теми.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можна використати при створенні концепції власного незалежного театру, враховуючи історію та тенденції театрального життя Рівненщини на зламі епох.

Апробація результатів дослідження. Підсумки дослідження, окремі його аспекти були оприлюднені на 4-х конференціях:

1. «Розвиток та сучасний стан аматорських театральних колективів на Рівненщині» / Звітна наукова конференція викладачів,

співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, 2020 р.).

2. «Вплив театру на формування особистості» / Міжнародна науково-практична конференція «Європейський культурний простір і українські перспективи» (м. Рівне, 2019 р.).
3. «Сучасні аматорські театральні колективи Рівного» / Міжнародна науково-практична конференція «Україна першого двадцятиліття ХХІ століття: культурно-мистецький вимір» (м. Рівне, 2020 р.).
4. «Фестивалі театру та кіно Рівного як форма міжкультурної комунікації» / Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія подієвої культури: теорія і практика» (м. Київ, 2020 р.).
5. «Виникнення нових театральних форм у Рівному» / Міжнародна науково-практична конференція (м. Маріуполь, 2020 р.).

Результати роботи висвітлено в опублікованих тезах науково-практичної конференції:

Ляшенко М.В. Фестивалі театру та кіно Рівного як форма міжкультурної комунікації // *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія подієвої культури: теорія і практика» (м. Київ, 2020 р.) / Упорядник: К.М. Кириленко. С. 104 – 106.*

Окремі підсумки кваліфікаційної роботи висвітлено у статті:

К.і.н., доц. Казначеева Л.М., Гринчук М.В. Сучасні театральні фестивалі Рівненщини – здано в друк.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаної літератури, додатків. Список використаної літератури налічує 70 позицій. Загальний обсяг роботи – 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІВНЕНЩИНИ

1.1. Історіографія дослідження театрального життя Рівненського краю

Театр Рівненщини пройшов складну історію становлення, однак незважаючи на це, він зумів зберегти для сучасного глядача свої безцінні традиції. Його розвиток було досліджено і відображено у працях таких вітчизняних вчених як О. Боньковська [1], Г. Борейко [2], Г. Веселовська [4], С. Виткалов [8], В. Доброчинська [12], І. Жилінський [15], О. Карліна [20], Ю. Крамар [22], А. Курята [24], Р. Пилипчук [39], В. Проскураков [41], Н. Романенко [47], О. Сінкевич [50], Ю. Станішевський [52], О. Тонконог [61], М. Ужинський [64]. Вони доводять тезу про самотність та оригінальність театру Рівненського краю.

Дослідник І. Жилінський у книзі «Історія театрального мистецтва Рівненщини» приділив вагомому увагу діяльності театрів Рівненського краю ХХ ст. На його думку, попри цензуру, режисери все ж намагалися донести до глядача українську самотність. Чимало вистав було присвячено подіям Національної визвольної війни, подвигу козаків, героїзму Богдана Хмельницького. Режисери вимагали від акторів емоційності, темпераменту, розкутості у рухах. Тогочасна преса схвально відгукувалася про вистави Рівненського театру, а глядачі залишали лише позитивні відгуки. Проте радянська влада критикувала Рівненський обласний музично-драматичний театр через значну кількість новаторських постановок, прагнучи більше традиційності. Особливо часто його вистави стосувалися тем невизначеності у житті, молодіжних проблем, соціальної нерівності. Їхні герої граючи позитивні ролі виглядали яскраво, а от негативні персонажі не були персоніфіковані. Пов'язувалося це з тим, що лиходії не варті уваги глядача [15, с. 74].

Вчений Р. Пилипчук у своїй книзі «Матеріали до історії українського театру» повноцінно розкриває основні етапи еволюції українського театру від XVI ст. до XXст. Він доводить, що розвиток театрального мистецтва Рівненщини розпочався з кінця XVIII ст., саме тоді з'явився перший стаціонарний театр у Дубному. Його очолював В. Богуславський, який, будучи польським культурним діячем, нерідко ставив вистави рідною мовою. До того ж, до Рівного часто гастролювали німецькі, австрійські, польські трупи. Культурний обмін призвів до того, що український театр того часу увібрав у себе західноєвропейські мотиви: класичні вистави почали включати співи, танці, декламацію. Серйозні твори наповнилися комічними моментами, сатирою, іронією. У цей же час зберігалася самотність українського театру [39, с. 30].

Дослідниця О. Карліна у статті «Театральне життя у повітових містах Волинської губернії в першій половині XIX ст.» теж наголошує, що професійний театр у Рівному з'явився наприкінці XVIII ст., вказуючи, що зародився він з аматорських театральних колективів, що мали переважно польське походження. Театр мав двомовні афіші: російською та польською. У цей же час основною мовою оголошення була остання, адже переклад на російську здійснювався не завжди вірно. Нерідко один і той же твір на різних афішах вказувався під різною назвою, що знову ж таки пов'язувалося зі специфікою перекладів. Всі оголошення містили список героїв та акторів, а от інформація про час, дату, місце проведення, вартість входу не розголошувалося. Тим самим приваблювалася увага глядача, який отримувал стимул відвідати виставу [20].

До появи наприкінці XVIIIст. у місті Дубно професійного театру, театральне мистецтво Рівненщини залежало немалим чином від мандрівних театрів. До міста вони приїжджали часто, адже воно було центром регіональної торгівлі, а отже вистави завжди збирали багато глядачів. Ставилися вистави переважно європейських драматургів, найчастіше

німецьких. Мандрівні театри приїжджали в середньому на два тижні і кожного дня гралася нова постановка. Для своїх цілей вони орендували будинок, який швидко облаштували під театр. Деякі трупи ставили вистави російською мовою, найчастіше мандрівні театри гастролювали у період серпень-вересень та протягом січня [20, с. 27].

Подібну думку висловлює педагог А. Курята у статті «Роль українських театрів у збереженні національно-культурних традицій». Дослідниця визначає велику роль театру Рівненщини у становленні українського театрального мистецтва. Авторка стверджує, що два театри, які були засновані наприкінці XVIII ст., перевершували за розмірами навіть деякі європейські театри. Однак, перебуваючи під владою польської шляхти, вони могли функціонувати лише як польськомовні театри. Згодом, інкорпорації правобережних земель до Російської імперії, ці театри взагалі були зачинені. І єдиним джерелом театрального мистецтва залишилися народні театри: крім постановок за класичними українськими творами, вони презентували вистави також європейських драматургів [24, с. 126].

З цією позицією згоден і голова Рівненського осередку Спілки звукорежисерів України М. Ужинський. У власній статті «Зародження театральних традицій Рівненщини: кінець XVIII-початок XX ст.» він наголошує, що становлення театру Рівненщини відбувалося у складних умовах. Ще наприкінці 1778 р. містянам було дозволено влаштувати відпочинок з елементами народних гулянь у Рівненському парку. Оскільки на його території розташовувався театр, то глядачів стало набагато більше. Частиною відвідувачів були діти з багатих родин, які згодом прагнули стати учасниками трупи. Через п'ять років театр почав свою діяльність на постійній основі у м. Дубно. Чисельність трупи не перевищувала тридцяти людей, які грали, співали, користувалися музичними інструментами [64].

Тодішній керівник театру В. Богуславський намагався не лише відтворювати п'єси за класичними українськими творами, а й не боявся експериментувати, вводячи у репертуар зарубіжні зразки. Постановки

користувалися шаленою популярністю, адже основні теми були соціального спрямування, що хвилювало простих відвідувачів. Богуславський нерідко вводив щось нове у класичні твори. До них він додавав пісні, танці, елементи комедії. Це сприяло тому, що складні за розумінням твори сприймалися легко та невимушено. У цей же час зберігалися самобутність та автентичність. Однак, попри певний розквіт на долю театру вплинула складна політична ситуація: у той час активізувався національний гніт, стан економіки був важкий, різниця між верствами населення лише збільшувалася. Тому театр став місцем, де не лише народні традиції набули нових форм, а й «голос» простих українців могли почути заможні городяни.

Відомим був театр у Острозі, він зібрав у своєму складі лише професійних акторів, чим суттєво відрізнявся від інших рівненських театрів, що склалися переважно з аматорів. Театр зумів зберегти традиції Острозької академії, вистави якої були побудовані на принципах відсутності будь-якого реквізиту, наданні переваги історичним темам, акцентуванні уваги на національних символах.

На початку ХХ ст. внаслідок покращення економічної ситуації збільшилася кількість аматорських театрів. Вони існували переважно при навчальних закладах. У 1908 р. у Рівному з'явився стаціонарний театр, що вмщував до півтисячі глядачів. Він мав досить широкий репертуар, що включав вистави на класичні українські твори та зарубіжні зразки. У той же час збільшилася кількість гастролуючих театрів.

Дослідник М.Ю. Ужинський відзначає, що на розвиток театрального мистецтва Рівненського краю негативно вплинула Перша світова війна [64, с. 155]. Адже тоді відбувся перерозподіл територій, багато театрів мали складне фінансове становище, було зруйновано чимало шляхів і це стало перешкодою для діяльності аматорських театрів, зникли аматорські театри. Непрофесійні театри почали відроджуватися після закінчення війни, однак функціонували вони зазвичай нелегально. Як результат, чимало труп виїхало

закордон, переважно до Польщі. Активно розвивалися театри при робітничих бригадах.

Дослідниця О. Сінкевич наголошує на тому, що довгий час театральна діяльність Рівненщини функціонувала без належної матеріальної технічної бази. У статті «Інтеграція театральних-видовищних комплексів в міську структуру на базі історично сформованої театральної мережі м. Рівного» вона звертає увагу на відсутність стаціонарного приміщення у місті Рівному під театр [50]. На початку ХХст. актори отримали нове приміщення. Ним став театр «Зафран». На жаль, він не відповідав всім вимогам, а зовнішньо виглядало досить бідно. Однак всередині театр виглядав розкішно, мав дороге оздоблення, зручно розміщував глядачів, вмщував кафе. Тому вистави користувалися популярністю. Глядачів приваблювало, що нерідко акторами мандрівних театрів були відомі люди. Часто приміщення використовувалося для різних заходів місцевого значення.

Вчена доводить, що відсутність вільних приміщень змушувало рівненських режисерів у 20-тих рр. ХХст. орендувати кінотеатри. За своїми технічними характеристиками вони відповідали вимогам театрів, тому їх часто орендували мандрівні трупи. Вони мали електро - та водопостачання, кілька рівнів, систему вентиляції повітря. Нерідко оздоблювалися у певному стилі, що приваблювало глядачів. Однак деякі гастролуючі театри все ж продовжували використовувати парк як місце проведення театралізованих видовищ. Це було зумовлено тим, що відкритий простір дозволяв зібрати більше глядачів [50, с. 113].

Кандидат історичних наук Ю. Крамар у статті «Театральне життя в повітових містах Волинського воєводства у міжвоєнний період» наголошує на тому, що на театральне життя Рівного у 20-ті рр. ХХст. значно вплинула російська меншість. Вона сприяла утворенню театральних гуртків на Рівненщині та стимулювала поповнення театрів російськими акторами. Її активність призвела до того, що значно частіше на територію Рівного почали приїжджати мандрівні театри із Росії. Крім Рівного, мандрівні театри часто

приїжджали до Здолбунова та Корця. Кожна трупа складалася з близько тридцяти акторів. Вони ставили вистави переважно у театрі «Зафран», що вмщував до півтисячі осіб. Нерідко афіші сповіщали відвідувачів, що вони можуть насолодитися яскравим видовищем з хорошим реквізитом.

Попри активність російських мандрівних театрів гастролювали і українські: найчастіше це були трупи одеських та київських театрів. У 1930-тих рр. найчастіше на теренах Рівненщини гастролював російський театр ТАРД, який зміг дати вистави у всіх містах повіту [22, с. 77].

Протилежну думку висловила дослідниця О. Боньковська, яка звернула увагу на розвиток театрального мистецтва Рівненщини у міжвоєнний період. У статті «Театральне мистецтво на Західноукраїнських землях у 1918-1939 роках» вчена зазначає, що до Першої світової війни, коли Волинський повіт входив до Російської імперії, театральна діяльність на цій території була слабкою [1, с. 30]. Після її закінчення актори активізувалися та почали об'єднуватися у аматорські театри.

До Рівного приїжджали здебільшого трупи з найближчих повітів, які ставили вистави на історичні та побутові теми. Це було пов'язано з тим, що через постійний перерозподіл кордонів пересування суттєво обмежувалося. Уже 1930-тих рр. почали з'являтися професійні театри, які мали стаціонарне приміщення та широкий репертуар. Актори вводили у постановки елементи видовища, орієнтувалися на досвід закордонних колег, додавали більше комічного у серйозні вистави. Зросла роль несподіваних моментів та оформлення, а зміст почав відходити на другий план. Театр почав сприйматися як яскраве дійство [64].

Репертуар театрів того періоду був різноманітним. Доктор мистецтвознавства Г. Веселовська доводить, що до початку Другої світової війни у репертуарі Рівненського театру проглядається військова тематика. У статті «Військово-політичні аспекти формування репертуару театрів України напередодні Другої світової війни» вона розглянула репертуар Рівненського театру у 1930-тих рр. [4]. Професор зазначає, що театральне мистецтво було

змушене пропагувати ідеї радянської влади. Театр був змушений ставити постановки російських драматургів, що прославляли тогочасний режим. Акторам доводилося конкурувати за можливість зіграти вождя чи члена партії, але не через прихильність до влади, а тому що це було єдиним способом уникнути репресій. Попри це репертуар жорстко контролювався і театр не міг поставити те, що хотів, не дозволялося експериментувати, а твори навіть зарубіжних драматургів наповнювалися радянською ідеологією. Як наслідок, в усіх театрах України йшли одночасно лише пропагандистські вистави, а репертуар був звужений до кількох постановок. Однак завдяки акторській грі почасти вдавалося натякнути глядачам на прихований сенс деяких творів, які завуальовано зображали жорстокість вождя [4, с. 26].

Про вплив війни на театральне мистецтво у Рівному говорить також вчена В. Доброчинська, яка у статті «Культурне життя у Рівному – центрі рейхскомісаріату Україна (1941-1944 рр.)» наголошує на негативному впливі Другої світової війни на розвиток театрів Рівненщини [12]. Попри те, що театри продовжували існувати, їхній репертуар був орієнтований на німецьких солдат. Ставилися вистави за класичними українськими творами, що дозволило популяризувати народну культуру. Однак у цей же час значно зросла вартість квитків, перевищуючи попередню у 2 рази. Та все ж це не вплинуло на заповненість залу, адже стомлені війною люди прагнули відпочити.

Заснуванню Драматичному театру у Рівному особливу увагу приділяє Г. Борейко у праці «Культурно-мистецьке життя Рівненщини у 50-ті-60-ті роки ХХ століття» [2]. Дослідниця зазначає, що Рівненський обласний український музично-драматичний театр заснований у 1939 році, і першою виставою була поставлена «Любов Ярова» К. Треньова, однак з початком війни театр припинив працювати.

Дослідниця В. Доброчинська вирізняла Український драматичний театр у Рівному за рахунок суто професійної трупи. Всі актори мали спеціалізовану освіту, значний талант, акторський досвід. Театр працював

весь період протягом війни, поширюючи інформацію про себе через місцеві газети. Наслідком німецької окупації стало те, що до репертуару було включено вистави німецьких драматургів, що були перекладені на українську мову. До того ж до Рівного неодноразово приїздили німецькі театри на гастролі з метою культурного обміну. Та все ж нерідкістю були розстріли німцями акторів театру у Рівному [12, с. 303].

З цією позицією погоджується і вчена Н. Романенко. У статті «Міський український драматичний театр (м. Рівне, 1941-1943 рр.), висвітлюючи специфіку діяльності Рівненського театру під час німецької окупації, дослідниця наголошує, що дана тематика є майже не розкритою, адже попри активну культурологічну діяльність того часу, інформації в архівах майже не збереглися. Єдиними джерелами щодо підтвердження функціонування театру є згадки сучасників та окремі дослідження вітчизняних істориків. Згідно них, більшість акторів залишили Рівненський обласний музично-драматичний театр (залишилося лише 30 працівників), адже через військові дії глядачів було небагато, тому він був тимчасово зачинений, а відновив свою діяльність через три роки. Разом з ним близько сорока театрів і театральних студій Рівненщини було зруйновано, або ж їхню діяльність було призупинено.

Примітно, що німецьке військове керівництво заохочувало своїх воїнів відвідувати театр, адже вони вважали, що ті мають проводити дозвілля з користю. Трупі часто змушували виїздити до частин німецьких солдат з метою показу театралізованих видовищ. Окупаційна влада відбирала театральні доходи та періодично використовувала приміщення театру для власних зборів. Попри це з'явилися бажаючі доєднатися до акторського складу. Їх брали навіть без відповідної освіти, адже трупа не встигала виступати у театрі і давати виїзні покази німецьким частинам. Збільшилася кількість закордонних гастролуючих театрів. Попри евакуацію трупа не поспішала покидати місто, а грала навіть для малочисельних глядачів. Згодом актори зазнали переслідувань за свою діяльність і звинувачувалися у проукраїнській позиції. У 1944 р. трупі довелося переїхати у інше

приміщення через часткове знищення театру внаслідок бомбардування. Актори кілька місяців грали у непридатних умовах, доки влада не задовольнила їхнє прохання нової сцени [53, с. 72].

Дослідниця В. Доброчинська звертає увагу на провідну роль у становленні Рівненського театру режисера А. Демо-Довгопільського. Його було призначено на посаду в 1941 році, після того як попередній керівник В. Вікторовський зрозумів, що не може працювати під німецьким гнітом. А. Довгопільський зміг організувати постановки на сцені міського театру. Співпрацюючи з пресою, він поширював повідомлення про діяльність театру, наступні вистави, дату проведення постановок. Його здобутком стало урізноманітнення репертуару новими п'єсами, гра на одній сцені всієї трупи, додавання народних мотивів. Набули популярності постановки німецьких драматургів. Він робив акцент на видовищності, приділяючи увагу оформленню, реквізиту, несподіваним моментам. Режисер домовився з окупаційною владою про визволення з полону професійних акторів, яких тримали поблизу Рівного. Після цього вони стали повноцінними учасниками його трупи. Незважаючи на співпрацю з німецькою владою, влітку 1943 р. німці розстріляли артиста.

З дослідницею В. Доброчинською згодний вчений О. Тонконог. Він у статті «Театри українських міст у 1943-1945 рр.» наголошує на проблемі існування театрів українських міст, зокрема і Рівненський міський театр внаслідок німецької окупації [61]. Серед основних проблем було визначено: відсутність державного фінансування, складне економічне становище, погана матеріальна база, відсутність достатньої кількості професійних акторів, нестача електропостачання, відсутність необхідного реквізиту. Прохання до окупаційної влади про покращення становища театру не завжди приносило необхідного результату, адже вони не сприймали мистецтво як ту галузь, яка потребує додаткових видатків. У цей же час театр часто віддавав доходи за вистави на благодійність, а актори працювали майже безкоштовно [61, с. 67].

Розвиток театрального мистецтва Рівненщини у післявоєнний період було розглянуто у книзі дослідниці Г. Борейко «Культурно-мистецьке життя Рівненщини у 50-ті-60-ті роки ХХ століття». На думку вченої, вистави на історичну тематику були не просто виявом пам'яті про важку долю українського народу, а й шляхом відображення самоідентифікації громадян. Лише сцена була тим місцем, де митці могли зобразити непокору до системи. Попри те, що заснований у передвоєнний час Рівненський обласний музично-драматичний театр мав місію пропаганди радянської влади, його актори намагалися все ж відобразити глядачам нашу історію. Це призвело до того, що було заборонено ставити вистави на основі українських історичних творів, а репертуар почав включати виключно п'єси російських авторів з темою звеличення радянського режиму. Варто відмітити, що навіть у воєнний період, коли Рівне було захоплене німецькими солдатами, театрові дозволялося ставити постановки з історичною тематикою.

Дослідниця говорить, що, незважаючи на жорстку цензуру 1950-60-тих рр., репертуар все ж включав такі твори як «Маруся Богуславка», «Украдене щастя», «Лимерівна». Вистави історичної тематики допомагали зрозуміти глядачу наші витоки, традиції предків, героїзм минулих поколінь. Це було відображення того, що ми маємо власну унікальну культуру, яка була сформована століттями невпинної боротьби за незалежність. Набули популярності вистави за мотивами творів Тараса Шевченка, Ольги Кобилянської, Івана Карпенка-Карого [2, с. 58].

Вчений Юрій Станішевський теж звернув увагу на розвиток театру Рівненського краю у 60-тих рр. ХХст. У книзі «Нариси з історії театрального мистецтва України ХХст.» він висвітлив специфіку театрального мистецтва Рівненського краю. Дослідник наголосив на появі значної кількості новаторських постановок, які вражали своєю глобальністю, нестандартністю, незвичністю ідей. Серед них можна виділити п'єси «Сині роси», «Горлиця», «Сторінка щоденника». У цей же час нових трактувань набули вистави за класичними українськими творами. Здійснювалися пошуки незвичних

рішень, які могли б вразити глядача. Таким чином, незважаючи на жорстку цензуру, театр намагався експериментувати та доносити до шанувальників ідеї національної самобутності у новій формі [52, с. 11].

На думку дослідника С. Виткалова, театральне мистецтво Рівненщини у 50-70-тих рр. ХХ ст. значно залежало від непрофесійних театрів. У статті «З історії становлення культурно-мистецької сфери на Рівненщині (художнє аматорство 1950-1970-х років)» він розкриває аспекти функціонування театрів Рівненського краю у другій половині минулого століття [8]. Так, радянська влада сприймала театр не як окреме культурне явище, а у ролі важливого каналу проведення пропаганди. Тому кількість театрів значно збільшилася. У цей же час почали з'являтися агітбригади, що виявляли проукраїнські вистави. Спеціальний комітет у справах мистецтв Раднаркому УРСР постійно переглядав репертуар театрів, тож періодично режисери отримували дозвіл чи заборону на певні постановки. Він у примусовому порядку змушував рівненські театри давати вистави лише провладного характеру. У них звеличувався режим, вождь, радянська політика.

Вчений додає, що за часів М. Хрущова театри відчували певне послаблення. Репертуар розширився українськими класичними творами, які актори інтерпретували на свій лад. Звісно, цензура повністю не зникла, однак трупи все ж могли донести народу бачення нашого минулого. Зменшення тиску сприяло тому, що почали створюватися народні театри. Всього по Рівненщині їх функціонувало близько десятка. Вони склалися з непрофесійних акторів, які відтворювали сценки із власного побуту та деякі класичні твори. Зросла кількість постановок на історичну тематику, але режисери не боялися вводити і п'єси нових драматургів. Такі театри діяли при будинках культурах, їхні вистави проходили регулярно, радянська влада сприяла їхній діяльності. Відбувалося облаштування літніх майданчиків для залучення більшої кількості глядачів, адже у межах Рівненського краю діяло багато пересувних театрів. Вони приїжджали переважно до невеликих міст та сіл, забезпечуючи культурний розвиток населення. Театри вирізнялися

жанровим різноманіттям та періодичним поповненням репертуару новими творами.

Радянська влада стимулювала театральне мистецтво шляхом постійного змагання між театрами. Останні не мали від цього ніякої вигоди, однак активізували свою діяльність, намагаючись показати свої переваги. Нагородою могло стати присвоєння певного статусу театру, що дозволило б розширити штат професійними працівниками.

Народні театри повинні були постійно пропагувати населенню працю, долучення до збору урожаю, збільшення показників. Театри виїжджали до робітничих бригад на поля та дільниці, однак, звісно не всі сприймали таку творчість. Вистави стосувалися переважно цінності праці, не мали глибокого змісту, писалися окремо під кожну професію. Глядачі любили такі постановки, адже у той час не була налагоджена система театрів, відсутності вільного часу, невимогливістю публіки, наявність обов'язкового порядку відвідування театральних видовищ [8, с. 43].

Напередодні війни стаціонарне приміщення отримав єврейський мандрівний театр. Ця національна меншина була однією з найбільших у місті, тож вистави користувалися популярністю. Нерідко до міста гастролювали й інші єврейські театри. Згодом стаціонарні приміщення отримали польські та російські театри. Це було виявом багатонаціональності міста та його культурного різноманіття. Адже у період репресій лише так народи могли доносити свою думку.

В. Проскуряков у статті «Ідейні та естетичні особливості театральної архітектури у Волинському етнокультурному регіоні України» наголошує, що театральне мистецтво Рівненщини довгий час розвивалося без наявності належного приміщення. Актори грали у парку, що мав невеликий літній майданчик, тому страждали від відсутності потрібного освітлення, унеможливлення розмістити всі декорації, реалізувати танцювальні партії. У цей же час саме Рівне є тим містом, де одним із перших з'явився стаціонарний театр [41, с. 163].

Отже, театр Рівненської області досліджував ряд вітчизняних вчених, зокрема О. Боньковська, Г. Борейко, Г. Веселовська, С. Виткалов, В. Добровичинська, І. Жилінський, О. Карліна, Ю. Крамар, А. Курята, Р. Пилипчук, В. Проскураков, Н. Романенко, О. Сінкевич, Ю. Станішевський, О. Тонконог, М. Ужинський. Вони звернули увагу на складну історію театрального мистецтва Рівненщини, що розпочалася створенням театрів наприкінці XVIII ст. розглянули питання виникнення аматорських колективів, та їх вплив на національні погляди суспільства, виокремили проблеми тогочасних театрів, дослідили аспекти функціонування тогочасних аматорських театрів. Чимало науковців досліджували питання історії та розвитку рівненських театрів у післявоєнний період, дослідили, що у цей період, незважаючи на цензуру, театри не аби як впливали на думки населення, оскільки більшість театрів пропагували національні ідеї та ставили вистави на українську тематику. Однак навіть сьогодні бракує повного, комплексного, систематичного дослідження усього театального життя Рівненського краю.

1.2. Класифікація видів та жанрів театального мистецтва

Перший театр з'явився ще в античні часи. Вистави ставилися на відкритому просторі і гралися не так для глядача, як задля задобрення богів. Постановки мали переважно драматичний характер. Акторами й глядачами в античному світі могли бути лише чоловіки. Для того, щоб артист показав жіночність використовували реквізит, ним слугували звичайні маски, що замінювали оформлення та грим. Звісно, з того часу театр зазнав суттєвих змін [53].

Сучасний театр є досить різноманітний. Він орієнтується на різне коло глядачів, їхні уподобання, соціальний стан. Про постійне розширення публіки свідчить збільшення кількості відвідувачів українських театрів.

Кількісне зростання у відсотковому співвідношенні глядачів українських театрів у період з 2015 р. до 2019 р. наведено у додатку А. Нині виділяють такі основні жанри театрального мистецтва як комедія, драма, сатира, малі сценічні форми. До них нерідко додають буфонаду, водевіль, мелодраму, пародію, мораліте, трагедію, трагікомедію, пастораль, фарс, феєрію, фліаки, мім. Кожен жанр має свої особливості і по-своєму приваблює глядача. Тому говорити про те, що якийсь з них є кращим за інший було б неправильно. Адже глядач приходять у першу чергу за враженнями, а їх можна отримати відвідавши і комедію, і драму, і трагедію [7].

Драма є найпоширенішим жанром. Вона призначена задля зображення людської природи, яка вступає у боротьбу з кимось чи чимось. Драма містить як веселі, так і сумні моменти, ніби нагадуючи глядачу про різноманітність життя. Вона має складний сюжет, містить конфліктні ситуації, створює атмосферу невідворотнього. Для неї характерним є глибокий зміст, що уособлює життєві перипетії. Вона має схожість з мелодрамою, яка призначена для зображення глибини людської душі у конфлікті з навколишнім світом. Драматичну основу мають і мораліте. Вони призначені для демонстрації серйозних подій, але не конкретними персонажами, а певними явищами буття.

Трагедія як жанр націлена на зображення фаталізму у людському житті. Її персонажами є особи, що протестують проти установок суспільства, традицій, норм. Така боротьба призводить до сумної розв'язки. Нерідко наприкінці гинуть близькі люди персонажа або він сам. У цей же час глядач має зрозуміти несправедливість, жорстокість, тяжкість життя. Протягом усієї трагедії створюється гнітюча атмосфера, що має націлити публіку на сумне завершення. Нерідко вона поєднана з комедією перетворюючись у такий особливий жанр як трагікомедія. Її особливістю є зображення веселого та сумного одночасно. Вистава демонструє непостійність життя, де одна і та сама подія може сприйматися як жартівливо, так і трагічно.

Сатира націлена на жорстке викривання дійсності. Вона як жанр спрямована на демонстрації недоліків людини, вад суспільства, недосконалості системи. За допомогою комічного сатира реалізує насмішку над певним явищем. Її основними засобами виступає сарказм, іронія, алегорія, пародія, гротеск. Сатира націлена на гостру критику навколишніх подій. Попри те, що вона має доносити особливості буття у жартівливій формі, її основною ціллю є викриття недосконалості суспільства. Основою сатири є реалістичне зображення того, що відбувається. Вона побудована на ситуаціях із життя, можливих подіях, осмисленні дійсності. Найчастіше сатира націлена на певних осіб, діяльність яких впливає на суспільний лад. З огляду на це, розвитку набула політична сатира, що у жартівливій формі критикує політичну систему, владні рішення, деяких чиновників [49].

Комедія спрямована на виклик позитивних емоцій у публіки. Глядач має сміятися з недоліків суспільства, помилок людей, несподіваних подій. Сюжет є переважно легким та простим для розуміння. Переглядаючи комедію глядач повинен посміхатися з того, що відбувається, а не задаватися серйозними питаннями. Бути комедійним актором не так просто, як здається. Потрібно зуміти розсмішити глядача швидко і легко при цьому використовуючи мінімум засобів. Тут важлива і міміка, і жести, і постава, і вміння використовувати вербальний апарат [21].

Жартівливий характер має мім, що включає невеликі жартівливі сценки, актори яких грають без попереднього сценарію. Фліаки теж є лаконічними за діями, однак тут важливим є зображення у веселій формі співіснування вищих сил та людей. Пастораль попри комічну спрямованість розкриває ще й особливості життя у селі. Фарс навпаки має міську спрямованість, хоча теж відображає комічний жанр. Особливим жанром є феєрія, яка зображує публіці життя магічних істот. Для цього використовуються особливе оформлення, реквізит, ефект несподіванки [14].

Специфікою буфонад є їхнє представлення на відкритих майданчиках. У цей же час глядачам презентуються жартівливі моменти у виконанні

відомих персонажів. Для буфонад характерним є гіперболізація видовища, жорстка насмішка, висміювання чогось. Цим вони відрізняються від водевілю, який подає жартівливі події у легкій формі. Він має викликати у глядача невимушену усмішку, а не змушувати думати над вадами суспільства. Легкий сміх викликає також жанр пародії, який призначений для копіювання акторами відомих осіб. Нині він вийшов за межі суто театрального мистецтва.

Сьогодні популярності набув такий жанр як вистава-перформанс. Її особливістю є поєднання різних стилів, жанрів, видів театрального мистецтва. Вона націлена на візуальне сприйняття, тому нерідко метою акторів слугує якнайбільше здивувати глядача. Постановки націлені на активізацію підсвідомості людини, звернені на абстрактне мислення, своєрідне розуміння тих чи інших знаків. Це мистецтво рухів, яке поєднується із візуальними образами та спеціальними ефектами. Вистава-перформанс вважається інноваційним жанром, оскільки гармонійно об'єднує несумісні між собою стилі. Нині вона вдало взаємодіє із сучасними технологіями, які створюють у глядача враження додаткової реальності. Перформанс зумовлює синтез традиційного та новаторського театру, адже аудиторія не лише спостерігає за дійством, а й стає активним його учасником. У цей же час застосування новітніх технологій не є основною ціллю, а слугує радше допоміжним засобом донесення змісту вистави [43, с. 201].

Нині виділяють такі риси вистави - перформансу: поєднання різних театральних стилів і жанрів; використання відомих символів; наявність двозначних ситуацій; застосування мультимедійного обладнання; взаємодія артиста з сучасними технологіями; використання проєкцій чи голограм; реалізація на сцені одночасно дій акторами і їхнє транслювання на екрані поруч; складні технічні рішення; додавання елементів шоу. Часто застосовуються відеоматеріали, відеопроєкції, анімація, світло-звукові

ефекти. При цьому важливо не перейти межу в плані застосування новітніх технологій, адже це відволікатиме глядача від основного дійства [25, с. 125].

Вистава-перформанс відрізняється від класичного театру тим, що слідування сценарію не є обов'язковим. Актори орієнтуються на певну послідовність, але можуть додавати якісь свої елементи, роблячи постановку цікавішою. Зазвичай, сюжетом виступає реакція на певну актуальну подію чи гостру соціальну проблему. Засобом мови в артиста є тіло, а не вербальне вираження. До того ж вистави-перформанси часто ставляться на відкритому просторі чи у незвичних місцях, щоб остаточно налагодити комунікацію з глядачем [60].

Класифікація видів театрального мистецтва є ще ширшою. Сюди відноситься: театр пантоміми, театр тіней, театр оперети, театр музичний, театр музичної комедії, театр балету, театр драматичний, театр комедії, театр музично-драматичний, театр ляльок, театр одного актора, театр абсурду, театр дитячий, театр авторський, театр світла, театр сатири, театр поезії, театр танцю, театр естрадний, театр роботів, театр звірів, театр інвалідів, театр пісні, театр вуличний [7].

Найвідомішим видом є драматичний театр. Для нього характерним є відтворення постановок на основі літературного твору. Важливим тут є донесення вербальним способом глядачеві основної задумки, що викликало б у нього відповідні емоції. Для драматичного театру необхідним елементом є встановлення зв'язку між аудиторією та акторами. Відвідувачі мають захопитися оточуючою атмосферою, зловити посил драматурга.

Історія драматичного театру є досить давньою. Перші такі театри почали з'являтися ще в античні часи. Тоді це сприймалося не як видовище, а як елемент певних обрядів. Згодом драматичні театри переросли у культурне явище. Почали створюватися правила, норми, досліджуватися специфіка гри. Сучасний драматичний театр є багатожанровим і ставить вистави на будь-який смак.

Театр сатири користується популярністю глядачів. Його постановки присвячені вадам суспільства та всім недолікам людської суті. У такому театрі акторами нерідко є артисти, що знімаються у фільмах. Його особливістю є наявність вистав на гострі соціальні теми, тому нерідко постановки не відповідають бажанням влади, а навпаки спрямовані на її критику. У такому театрі відсутня цензура, адже специфікою слугує зображення дійсності. Ця реалістичність і приваблює глядача [48].

Комедійний театр створює враження комплексного видовища, адже актори у ньому проявляють власний спів та хореографію. Персонажі мають викликати сміх у глядача, тому учасники трупі не повинні соромитися бути незграбними. Комедійний театр має схожість із театром музичної комедії у якому жартівливі сценки виконуються під музичний супровід.

Театр пантоміми заснований на невербальному показу дійсності. Актори за допомогою системи рухів зображують певні моменти з життя викликаючи у глядачів відповідні емоції. У цей же час публіка має звертати увагу на вираз обличчя актора, адже лише так може зрозуміти його ставлення до показуваного. Попри те, що цей жанр має коротку історію (з'явився у першій половині минулого століття), нині він набув багатьох шанувальників. Сьогодні це не спосіб відточування акторської майстерності, а повноцінне театральне видовище без слів.

Театр тіней набув популярності лише останнє десятиліття, хоча як жанр існує вже близько двох тисяч років. На початку свого існування його дійовими особами були ляльки, якими ляльковод рухав за напівпрозорою рамкою. Нині акторами є люди, які рухаються за ширмою. Своїми рухами вони створюють певні фігури, зображають предмети та явища. Тінь утворюється внаслідок розташованого певним способом світла і є головною особливістю цього театру. Для акторів важливо бути гнучкими та пластичними, адже замість мови вони виражають зміст постановки тілом. Музичний супровід лише сприяє створенню необхідної атмосфери. Завдяки незвичності театр тіней збирає сьогодні повні зали по всьому світу [59].

Театр інвалідів суттєво виділяється на фоні інших. Його акторами є люди, що мають певні фізичні вади, однак прагнуть донести свій талант оточуючим. Нині в Україні є лише один такий театр. Метою існування є доведення суспільству, що люди з інвалідністю є повноцінними членами соціуму, які здатні розвивати власні здібності попри певні вади. Вистави орієнтовані переважно на молодше покоління, але режисер прагне розширити репертуар та долучити до публіки старших людей. Театр активно долучається до різних культурних заходів, пропагуючи доступність театрального мистецтва для всіх [13].

Театр естради розпочав своє існування у першій половині ХХст. Він завжди збирає повні зали, адже його акторами є відомі артисти, які грають, співають, танцюють. Це ті люди, які є впізнаваними та популярними. Досить часто театр естради є єдиним місцем де їх можна побачити наживу. Нерідко такі актори проводять там свої сольні виступи, концерти, влаштовують шоу-програми, презентують монологи. Вистави тут здебільшого є короткими і ставляться на основі творів сучасних драматургів. Театр естради є подібним до музичного.

Театр ляльок має комплексний характер. Тут важлива взаємодія ляльки з глядачем (нею керує спеціальний актор), правильне відтворення нею людських рухів, своєчасне підкреслення жестами сказаного. Він сприймається переважно як видовище для дітей, однак не завжди має жартівливий характер. Все частіше постановки здійснюються на серйозні теми, тому приваблюють дорослих глядачів. Сам жанр зародився ще у Середньовіччі, будучи частиною ритуальних обрядів. З того часу такий театр зазнав суттєвих змін, адже якщо раніше ляльководи знаходилися за рамкою, то зараз вони керують ляльками на сцені перед глядачами. Нині вони контактують з ляльками, виступаючи повноцінними акторами.

Інноваційним у різних планах є театр роботів. Допоки такі театри лише почали створюватися у ряді європейських держав, однак не виключено, що Україна теж долучиться до цього процесу. Замість акторів персонажів грають

роботи, які демонструють зміст вистави рухами. Звичайно, такий театр приваблює більше юну аудиторію та попри це режисери вірять, що невдовзі публіка розшириться за рахунок зрілих глядачів. Тому перспективними є написання творів на соціальну тематику, яка могла б зацікавити кожного [53].

Сучасні глядачі нерідко стають свідками вуличного театру. Це пов'язано з тим, що відкритий простір дозволяє розмістити більше глядачів, ніж зал. Вуличний театр намагається бути ближчим до людей, розширювати власну аудиторію, поширювати театральну культуру серед мас. Тому вихід за межі залу є продуманим кроком. Специфікою вуличних театрів є наявність яскравих костюмів. Часто артисти перетворюються у живі статуї, зображають певні предмети, використовують громіздкий реквізит. Відкритий простір дозволяє ставити масштабні декорації та застосовувати різні спецефекти. Труппа складається переважно з трьох десятків артистів. Специфікою роботи є показ вистав на вулиці, тож актори страждають від спеки, дощу, холоду. Особливістю є використання великої кількості дорогого зарубіжного гриму, тому що несприятливі погодні умови впливають на його стійкість [40].

Вуличні театри є переважно гастролюючими, тож потребують великої кількості змінних костюмів. Актори стверджують, що везуть з собою десяток неважких костюмів, оскільки доводиться змінювати одяг залежно від сезону, країни, клімату. Кожного театального сезону костюми змінюються, адже вони не просто стають непридатними, а ще й нецікавими для публіки. Саме ж виготовлення одного костюму може коливатися в межах одного-чотирьох місяців. Тож квитки на такі вистави зазвичай коштують недешево.

Вуличний театр окрім розважальної мети має ще й пізнавальну, адже перші вистави проводилися на відкритому просторі. Спостерігаючи за грою акторів на вулиці, глядач краще розуміє чому минулі покоління так полюбляли постановки поза приміщенням. Людина відчуває себе вільною, адже може у будь-який час покинути виставу не привертаючи увагу і так само несподівано повернутися. Закритий простір навпаки обмежує свободу

пересування, тому що відвідувач розуміє, що може своїми рухами створити незручності іншим глядачам. Тож вважається, що саме емоційний ефект найбільше впливає на людину при виборі відвідати вуличний театр чи традиційний. До того ж все відбувається на відкритому просторі, тому індивід одночасно і відпочиває, і культурно проводить власне дозвілля.

Часто вуличні вистави проводяться серед древніх амфітеатрів. Цю практику використовує у своєму мистецтві найчастіше Греція та Італія. Нерідко такий простір дозволяє вмістити більше десятка тисяч глядачів, що значно перевищує масштаби деяких сучасних концертних залів. До того ж амфітеатри володіють чудовою акустикою, тож використання дорогої техніки є не обов'язковим. Такий простір люблять гастролуючі театри, адже це дозволяє зменшити витрату на оренду залу, відмінняє пошук підходящого приміщення, сприяє розміщенню всіх глядачів [42, с. 32].

Популярністю користується також музичний театр. Його основними жанрами є балет, опера, музична комедія, мюзикл. Кожен з них має ряд інших різновидів, що робить музичний театр цікавим для глядача. До того ж він має велику трупу, яка включає співаків, танцюристів, балетників.

Театр балету є похідним від музичного. Його специфікою є передача змісту вистави не вербальним способом, а хореографічним. Танцівники своїми рухами створюють потрібне розуміння постановки у глядача. Все це виконуються під музику, тому володіння ритмом є важливою вимогою до такого артиста.

Перші театри балету почали з'являтися ще в Середньовіччі. Тоді на потребу палацової знаті танцівники виконували певні етюди під музичний супровід. Професійні балетні театри були створені наприкінці XIX ст. У XX ст. вони все більше набули героїчної тематики, нерідко традиційний танець став поєднуватися з народним. Сучасний балет може як мати сюжет, так і його не мати або ж бути багатосюжетним. Нині до балету вноситься чимало жартівливих ноток задля уникнення стереотипів про його рутинність

та затягнутість. Сьогодні він виглядає цікаво, яскраво, з наявністю незвичних елементів [56].

Театр оперети є по суті унікальним явищем. Він містить у комплексі гру акторів, спів, музичний супровід. Найважливішою у такому театрі є музика, під яку співаки виконують свою партію. Танці теж можуть вводитися до оперети. Спів виконується переважно у найбільш хвилюючі моменти вистави. До вокального рівня артиста оперети ставляться високі вимоги, адже на нього акцентується основна увага.

Оперета була започаткована ще у Середньовіччі. Спочатку вона мала суто розважальну мету, але з появою першого стаціонарного театру почала сприйматися як серйозний жанр. Нерідко її вистави були присвячені подвигам минулих поколінь, однак у 1700-тих рр. у неї почали вводитися жартівливі мотиви. Згодом оперета набула драматичного сенсу, який підкреслювався музичним супроводом. Однак у ХХст. інтерес до неї зменшився, відродившись нині [53].

Музична комедія має за основу виконання хореографічних партій не завжди пов'язаних із змістом. Жартівливий сюжет тут поєднується зі співами та музичним супроводом. У це же час вокальний рівень не є головним для артиста музичної комедії. Важливим тут є комічне зображення дійсності, яке гармонійно поєднується із танцями та співами.

Нині найпоширенішим жанром музичного театру є мюзикл. Для нього характерним є гра акторів, спів, танці, музичний супровід. Він відрізняється яскравістю постановки, наявністю шоу, складністю реалізації всіх ідей. Це дійсно сучасний жанр, адже здатний реалізувати глибоку ідею за допомогою жартів, рухів, спеціальних ефектів. Постановки мюзиклу призначені для легкого сприйняття, адже глядач має у першу чергу відпочивати спостерігаючи за видовищем. Особливостями мюзиклу є максимальне використання декорацій та реквізиту, адже все застосовується як додаткова площа для акторів.

Мюзикл як жанр націлений на зображення веселого та безтурботного життя. Його зародження відбувається ще в Середньовіччі, коли при дворах влаштовувалися жартівливі танцювальні постановки під музичний супровід. Вистави будувалися на історіях з життя народу, які демонструвалися на веселий лад. У XVIII ст. відбулося становлення мюзиклу як жанру музичного театру. Тогочасні режисери були націлені на створення несподіваного ефекту та глобальності, тоді як ідейна цілісність відходила на другий план. Значна увага приділялася музичному супроводі та хореографічній частині. У XIX ст. мюзикл сприймався глядачами як певного роду шоу. Артисти були вдягнуті у дорогі костюми, танцівниці виступали часто напівоголеними, хореографія виконувалася під музику у швидкому темпі. Звичайно, це все викликало негативне ставлення у деяких представників суспільства, але більшість глядачів були захоплені побаченням. Тому постановки приносили чималий прибуток трупам[5].

У XXст. виникли суперечки щодо того, що має домінувати у мюзиклі: сюжет чи видовище. Адаже якщо у 1920-тих рр. увага акцентувалася на яскравості постановки, то через десятиліття режисери націлили увагу глядача на музичний супровід. Удосконалювалася також танцювальна частина, яка стала складнішою, різноманітнішою, цікавішою для аудиторії. Тематика мюзиклів розширилася за рахунок додавання актуальних проблем суспільства та вияву явищ дійсності. У післявоєнний період мюзикл зазнав розмежування, де було виділено пісенно-танцювальний мюзикл (сюжет домінував над музикою і хореографією) та ревю (співи і танці переважали над сюжетом). З цього часу він почав сприйматися як романтична постановка, оскільки тематика стосувалася переважно проблем молодіжних відносин [11, с. 104].

Сучасні мюзикли гармонійно поєднують сюжет, хореографію, співи. Вони збирають купу глядачів, адже виглядають незвично та яскраво. Мюзикли вже давно перетворилися у нестандартне шоу, яке вражає спеціальними ефектами, костюмами, оформленням. Попри їхню орієнтацію

на молодь, глядачами є люди різних поколінь. Нині до артистів мюзиклу ставляться високі вимоги у плані акторської майстерності, хореографії, вокальних даних, відчутті ритму.

В Україні, мюзикл не набув такої популярності, як за кордоном. Це пов'язано з тим, що вітчизняні глядачі орієнтовані більше на драматизм, чим на видовище. До того ж не всі театри мають необхідний простір та обладнання для створення яскравого шоу. Та все ж мюзикли періодично з'являються на українських сценах. Вони відтворюють вітчизняні реалії, є ефектними, містять елементи несподіванки. Українські режисери стверджують, що прагнуть створити свій колоритний мюзикл, який буде відрізнятися від зарубіжних зразків. Їхнім нововведенням є швидка трансформація одних предметів у інші, що дозволяє не займати багато місця на сцені. Перевага надається хореографічним партіям, світловим шоу, застосуванні спеціальних ефектів. Однак мюзикл це в першу чергу складна постановка, підготовка якої може тривати місяцями.

Нині мюзикл акцентує увагу глядача переважно на співі акторів. Ще однією специфікою цього жанру є плавний перехід одного дійства в інше (діалог у танець, танець у спів, спів у розмови персонажів). У цей же час це здійснюється послідовно, відповідно до сюжетної лінії, тому не виникає відчуття дисгармонії. Мовою мюзиклу став спів, а просто діалог акторів. Так артисти можуть простіше донести глядачу свої емоції [16, с. 262].

З мюзиклом має схожість ревію. Для цього жанру важливим є демонстрація кількох сценок, що послідовно йдуть одна за одною. Попри це, вони не мають цілісного змісту та пов'язані між собою певною єдиною ідеєю. Тут переважаючим є видовище, а не сюжет. У той же час ревію може включати кілька дій з постановок одного драматурга чи короткі сценки на певну тематику.

Нерідко мюзикл порівнюють із рок-оперою. Вона як окремий жанр не орієнтована на динамічну постановку, адже не містить значної кількості елементів видовища. Рок-опера націлена на створення у глядача переживань

за долю героя. Її основою є демонстрація бачення різних історичних подій, уривків із релігійних текстів, міфологічних сюжетів, тому часто відноситься до пізнавального жанру. Дійовими особами є відомі герої про подвиги яких знають всі глядачі. Все це супроводжується співом та музичним супроводом із використанням сучасних електронних інструментів. Нерідко у рок-опері традиційна музика поєднується з новаторською, вербальні засоби комунікації із спеціальними ефектами. Вона спрямована на формування у глядача патріотичних цінностей, усвідомлення власної гідності, прагнення до волі [51, с. 90].

Останніми роками все частіше почали з'являтися театри з незвичною концепцією. Тут варто виділити театр на воді, у повітрі, у лісі, підводний театр. Серед них найвідомішим є театр на воді. Його специфікою є наявність на водній площі невеликої сцени, яка тримається на плотях. Глядачі розміщуються на березі, однак їм зручно спостерігати за всім, що відбувається. Відвідувачі мають можливість не лише стати спостерігачами видовища, а й помилуватися навколишньою природною. Нерідко вистави влаштовуються пізно ввечері задля того, щоб вода та освітлення створили необхідну атмосферу.

На відміну від попереднього, підводний театр передбачає повне занурення акторів. Постановки включають у себе показ підводних трюків, танців, звичайне плавання. Актори переважно знаходять на глибині до десяти метрів більше години, але у цей же час не застосовують спеціальне обладнання. Сама вистава показується по частинам, короткими діями, адже артисти мають виринати для вдихання повітря. Глядачі у цей час спостерігають за постановкою у спеціальному приміщенні, що відділене від води склом. Зазвичай, такий театр збирає багато поціновувачів. Аудиторія розуміє складність реалізації задуманого, тому відгуки є переважно позитивними. Нерідко підводний театр порівнюють із балетом у воді.

Театр у лісі є спробою втечі від шумного міста. Він знаходиться переважно у далекій лісовій місцині, стимулюючи глядачів на його пошук.

Такий театр не потребує декорацій, реквізиту, оформлення, інколи не має навіть сцени як такої. Все освітлення переважно забезпечується запаленими факелами, адже вистави проходять зазвичай пізно ввечері. Чудова акустика та незвична атмосфера приваблює багатьох глядачів, яких часто долучають до дійства. Зазвичай у лісовому театрі граються вистави за класичними творами вітчизняних та зарубіжних драматургів, однак періодично у репертуар включаються і новітні постановки.

Театр у повітрі не може залишити байдужим нікого з глядачів. Його особливістю показ вистав акторами у підвішеному стані. Так вони демонструють акробатичні елементи та танець. Для здійснення задуманого підходить стіна будь-якої будівлі. Відповідно, не існує й традиційного залу. Глядачі розміщують трохи віддалено від стіни для того щоб вони могли оцінити всі рухи акторів. Особливістю такого театру є відсутність декорацій, адже яскравість задуму уже створює необхідне враження. Досить часто для показу вибирається стіна відомої будівлі для підкреслення значимості місцевої історії. Глядачі спочатку напружено спостерігають за виставою, хвилюючись за акторів, але ближче до кінця почуваються розслаблено та натхненно. Висока оцінка театру у повітрі виявляється у великій кількості прихильників [62].

Театральне мистецтво можна ділити ще й за стилями. По-перше, це реалізм. Його специфікою є демонстрація героїв, їхньої поведінки, житєвих ситуацій максимально наближено до дійсності. Цей стиль виник ще в античні часи і був націлений на зображення буття таким яким воно є. Актор повинен зображати найменші порухи душі у різних ситуаціях, які можуть статися у реальності.

По-друге, натуралізм. Він вирізняється своєю конкретикою та деталізацією. Його основою є навколишнє буття, особливості людської душі, вплив певних подій на індивіда. Це все повинно передаватися максимально чітко і без зайвих відхилень, адже лише складні життєві обставини здатні виявити справжню людську природу. Стиль правдиво зображує правду про

нашу натуру, тому допустимими є нецезурні звернення, жести, міміка. Для натуралізму характерним є демонстрація тем, які переважно уникаються у традиційному театрі. Це може бути залежність, психічна неврівноваженість, злочинна схильність, інтимні нахили.

По-третє, драматизм. Стиль часто присвячений боротьбі позитивного героя з негативним. У той же час персонаж перебуває у складних життєвих обставинах, тому змушений робити нелегкий вибір. Драматизм націлює глядачів на хвилювання за героя, який переживає муки буття.

По-четверте, експресіонізм. Він протилежний до реалізму, оскільки передбачає надмірне виявлення емоцій персонажами. Часто це підкреслюється яскравими та незвичними костюмами, що мають відволікати глядача від реальності. Експресіонізм дозволяє зобразити гіперболізоване сприйняття подій персонажами, що не можуть стримати свої емоції. Часто герої різко реагують на дрібні неприємності, незначні проблеми, певні конфлікти.

По-п'яте, абсурдизм. Його особливістю є зображення непослідовності людський дій. Реальне тут поєднується з абстрактним, неправдоподібним, нелогічним. Стиль демонструє перевагу видовища над ідеєю [6].

Отже, театральне мистецтво поділяється на різні види, жанри, стилі. Це зумовлено тим, що театр пройшов довгу історію. На сьогоднішній день різноманітність жанрів є дуже великою. Нині театри поділяються на певні структурні форми. Окремі театри призначені на певне коло глядачів, наприклад театр молоді, театр юного глядача, театр флоту. За видом мистецтва театри діляться на певні жанри. Серед них варто виділити комедію, трагедію, сатиру, драму. Вони є основними та найпоширенішими.

Таким чином, сьогодні театр ставить як вистави за класичними творами, так і новаторські постановки. Розширилися різновиди видів, жанрів, стилів театального мистецтва. Основними жанрами є комедія, трагедія, сатира, драма. До стилів відносять абсурдизм, реалізм, натуралізм, експресіонізм, драматизм. Найпоширенішими видами театрів є драматичний

театр, театр сатири, музичний театр, вуличний театр, комедійний театр. Однак останнім часом через швидкий розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій можемо спостерігати за появою інноваційних жанрів та видів театрального мистецтва таких як VR-театри, театр - перфоманс, імерсійні театри, театри де використовують лазерні та піротехнічні засоби. У XXI столітті характерним є еволюція видів та жанрів театрального мистецтва.

РОЗДІЛ 2

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Створення та розвиток аматорського театру

Особливістю аматорського театру є те, що його акторами є люди без відповідної театральної освіти. Власне театральне мистецтво кожного народу світу розпочиналося із аматорських театрів. Їхніми учасниками були люди, які не володіючи особливими навичками, прагнули зобразити театралізоване дійство на честь певної події. Згодом тематика розширилися і аматорські театри були спрямовані на показ гострих соціальних проблем [65].

Аматорське театральне мистецтво вважається одним із найскладніших. Через те, що актори не мають відповідної бази, основне завдання лежить на їхньому художньому керівнику. Він має не лише донести зміст п'єси, а й навчити артистів зображати необхідні емоції та правильно рухатися. Аматорський театр завжди рухається до професійного. Трупа удосконалює акторський талант, вистави стають складнішими, постановки постійно приваблюють все більше глядачів. Тому нині аматорський театр можна сміливо ставити поруч із професійним [17].

В Україні перші аматорські театри почали з'являтися ще в першій половині XVIII ст. Вони діяли переважно при заможних дворах чи при вищих навчальних закладах, тому трупи склалися зі студентів або невільників. Їхні вистави були присвячені народним ритуалам, традиціям, мали релігійне підґрунтя. У аматорських театрах грали навіть представники еліти, які прагнули проявити власний талант. Часто імпровізовані театри виникали при палацах, де слуги виконували роль артистів. Нерідко ставилися легкі комедії та п'єси на один акт, адже головною метою театралізованого видовища була розвага заможних гостей. Варто додати, що вагому роль у розвитку аматорського театру України посідають аматорські театри Рівненського краю.

Перший театр з'явився у м. Рівне наприкінці XVIII ст. Тоді місцевий князь дав згоду на театралізовані діяння на території парку, що належав до його помістя. Потім він активно запрошував до міста гастролуючі театри, виділивши для їх виступу літній майданчик. Для того часу мати власних артистів було елементом розкоші, тому князь таким чином вихвалявся своїми достатками перед знайомими [20, с. 27].

Акторами такого театру були невільники, якими керував польський театральний діяч. Також виступали учні, батьки яких відносилися до еліти міста і зрідка до театралізованих видовищ долучалися звичайні горожани. На початку виступи мали нерегулярний характер, однак згодом була сформована повноцінна трупа [64, с. 154].

Активний розвиток аматорських театрів Рівненщини розпочинається із 1800-тих рр. Тоді вони створювалися з метою демонстрації народу власної позиції щодо управлінських рішень, для висвітлення соціальної проблематики, задля реалізації творів, які стосувалися героїчної тематики. Вистави гралися на тих мовах, які найбільше були вживані у Рівненському краю. Це пов'язано з тим, що Рівненщина на той час була місцем проживанням для багатьох національних меншин. Розвиток їхніх театрів лише сприяв культурі краю [28, с. 20].

Аматорські театри XIX- першої половини XX ст. не могли існувати самостійно. Вони постійно користувалися допомогою культурних установ, які розвивали мистецтво в цілому. Для проведення дозвілля селян створювалися гуртки, які демонстрували вистави за мотивами класичних українських творів. Наприкінці XIX ст. аматорські театри засновувалися при заводах та фабриках задля організації культурного дозвілля робітників. Учасниками аматорських театрів були непрофесійні актори, що прагнули культурно збагачуватися. Також гуртки були спрямовані на навчанням керівників аматорських театрів, які мали б у майбутньому не лише писати п'єси, а й виконувати адміністративні функції. У XXст. аматорські театри багато гастролювали, зокрема по Рівненщині. [1, с. 27].

На Рівненщині аматорські театри виникли не без впливу російського осередку. Серед таких театрів можна виділити Народний аматорський театр у місті Острозі, він був створений при Російському благодійному товаристві, головою якого був Степан Ксенофонович Храневич. Він розпочав своє існування у 20-тих рр. минулого століття завдяки прагненню поширити російську культуру рівненською елітою. Тогочасний репертуар складався переважно із творів російських драматургів. Нерідко ставилися дитячі вистави, а сам театр влаштовував різдвяні святкування для найменших містян [26, с. 65].

У 1930-тих рр. труппа складалася із трьох десятків непрофесійних акторів, які мали різний соціальний стан, статус, рівень доходів. Театр виконав роль об'єднуючого фактору, адже люди різного походження та віку грали на одній сцені з метою поширення театрального мистецтва серед мас. Нерідко до труппи входили цілими сім'ями, тому що акторське мистецтво набуло популярності серед простого населення.

Особливо театр досяг розквіту у передвоєнний час, коли Рівненський край став частиною Радянського Союзу. Тоді збільшилася кількість аматорських гуртків у Острозі, кожен з яких налічував до півсотні учасників. Вистави стосувалися переважно українських народних творів. Постановки ставилися непрофесійними акторами без участі художнього керівника, якого не було на той час. Театральний сезон розпочинався переважно наприкінці осені і долучав все більше публіки [22, с. 80].

До репертуару часто додавалися твори вітчизняних драматургів на актуальні теми. Звичайно, влада це не схвалювала, але прагнула таким чином отримати прихильність простого населення. Вистави насаджували людям високі моральні цінності, серед яких героїзм, любов до рідного краю, людяність. Все це супроводжувалося розширенням тематики для різнорівневої публіки.

Під час Другої світової війни основу репертуару становили вистави спрямовані на пропаганду радянської влади. Ставилися драматичні

постановки, попри те, що театр не мав художнього керівника. До вистав нерідко долучалися навіть військові. Серед постановок українських драматургів публіка найбільш прихильна була до п'єс «Мартин Боруля», «За двома зайцями», «Сватання на Гончарівці»[12, с. 303].

Тогочасний репертуар складався з вистав на народну тематику, особливо популярними стали п'єси, які стосувалися героїзму козаків, страждання українців, жорстокості поневолювачів. Основою стали п'єси на один акт. Історизм відразу привабив глядача, адже нерідко відвідувачі не відчували себе вільними при тогочасній владі, порівнюючи її з середньовічними нападниками.

Острозький театр багато гастролював, переважно по Рівненському краю. Багато виїздів було до Тернопільщини та Хмельниччини. Його діяльність приносила хороший прибуток не лише трупі, а власникам орендованого приміщення у м. Дубно. Постійно розширюється репертуар, адже цензура все менше тисне на театри. До того ж влада всіляко розвитку аматорських гуртків, створюються нові конкурси, розробляються різні статуси театрів. Тогочасні управлінці розуміли, що удосконалення театрального мистецтва не лише позитивно впливає на культурне дозвілля населення, а й дозволить у майбутньому пропагувати необхідні ідеї серед мас.

У 1960-тих рр. Народний аматорський театр приділив більше уваги драматичним постановкам. Режисер почав уважніше відбирати репертуар, намагаючись акцентувати увагу на творах, які б стосувалися моральних аспектів людини. Це призвело до того, що якість постановок покращилася і театр одним із перших отримав статус «народний». Як наслідок, до нього з повагою ставилися на всеукраїнських театральних конкурсах. Театр почав здобувати призові місця. Розпочалася серйозна робота над виставами. Підготовка одної постановки могла зайняти кілька місяців, однак результатом ставало визнання та прихильність глядачів [2, с. 74].

Отримання статусу спричинило не лише підвищену увагу з боку публіки до театру, а й зумовило певні зміни у структурі трупи. Відтепер вона поділялася на українсько та російськомовну. Це було викликано тим, що статус не лише зумовлював більш активне включення у культурний процес, а й вимагав проведення агітаційної роботи. Тепер російськомовна трупа мала грати вистави російських тогочасних драматургів і пропагувати любов до радянської влади.

Україномовна трупа продовжувала грати вистави за мотивами українських класичних творів. Переважно постановки мали драматичний характер. Основна тематика вистав стосувалася складної долі селян, конфлікту бідних та багатих, проблем взаємовідносин батьків і дітей. Це ті питання, які були знайомі кожному, тож постановки користувалися популярністю. До того ж частина вистав включали демонстрацію українських народних традицій та звичаїв, що не могло не приваблювати.

Острозький аматорський театр був передовим у плані новаторства. У постановках, які містили сюжети народних гулянь нерідко залучалося більше п'ятдесяти акторів. Такі вистави отримували позитивні відгуки, адже демонстрували справжній дух нації. Часто по-новому переосмислювалися класичні шевченківські твори до яких додавалися нові теми та осучаснювався зміст.

Новаторство позитивно вплинуло на діяльність театру. Сучасники називали саме Острозький аматорський театр найуспішнішим аматорським театром Рівненщини. Про це свідчить майже півтисячі постановок за десятиліття, з яких триста здійснені на гастролях, вісімдесят зіграно безкоштовно. Важливо, що маючи стаціонарне приміщення театр більше здійснював гастрольну діяльність, поширюючи культуру серед простого населення. Всього за десять років глядачами театру стало майже сто тридцять тисяч відвідувачів [15, с. 487].

Наприкінці 1960-тих рр. вистави Острозького театру мали переважно історичний характер. Постановки були присвячені подвигам минулих

поколінь, героїзму окремих осіб, кріпацтву, воєнним подіям. У той же час почали з'являтися певні заборони щодо тематики вистав. Радянська влада почала вимагати від режисера включення до репертуару п'єс тогочасних російських драматургів та постановок атеїстичного характеру.

З 1970-тих рр. під тиском радянської влади в Острозькому театрі зменшилася кількість постановок на українську тематику. Водночас до репертуару все частіше почали включатися п'єси, які стосувалися возвеличення вождя, системи, побудови республіканського союзу. З 1980 р. Острозький театр став призером десятка театральних конкурсів.

Також одним із найперших аматорських театрів був Рівненський російський самодіяльний народний драматичний театр ім. 1-го травня Львівської залізниці, заснований в 1947 р. Він розпочав свою діяльність у перші роки після закінчення Другої світової війни. Труппа складалася із тридцяти осіб, які були переважно залізничниками за фахом, учнями, студентами, простими робочими. Входили до штату і представники місцевої еліти [8, с. 41].

Спочатку до репертуару входили вистави за класичними російськими творами. Це були прості постановки та легкі комедії, які не вимагали значної підготовки. Специфікою театру були вистави виключно російською мовою. Згодом тематика розширилася за рахунок додавання до репертуару п'єс, які стосувалися прославляння вождя, діяльності більшовиків, возвеличення соціалізму. У той же час українські класичні твори не допускалися, хіба що виняток становила одна з постановок вітчизняного драматурга, що була присвячена пропаганді радянської влади. Ідеологізація дозволила театру через десять років після заснування отримати статус «народного» [26, с. 66].

Одночасно з Російським самодіяльним театром розпочав існування і театр Березнівського районного будинку культури (РБК). На початку його труппа не перевищувала десяти осіб. Репертуар складався з легких комедій, жартівливих сценок, постановок на один акт. З розширенням штату репертуар ставав більш різноманітнішим. Його основою стали класичні

твори українських драматургів, але все ж залишалася орієнтація на комедійні п'єси.

У 1970 р. трупа складалася з майже півсотні непрофесійних акторів. Вони грали вистави за мотивами класичних українських творів, додаючи до репертуару складні драматичні постановки. Популярними серед публіки були п'єси «Лимерівна», «За двома зайцями», «Зірниця». Після отримання у тому ж році статусу «народного», репертуар значно розширився. Тепер основою стали драматичні твори вітчизняних драматургів. Основна тематика стосувалася соціальної нерівності, важкої праці, впливу системи на людину. Попри тиск радянської влади, театр майже не ставив постановок пропагандистського характеру [24, с. 126].

Театр здійснював активну гастрольну діяльність. Трупа грала вистави не лише на Рівненщині, а й по всій Україні. Неодноразово аматорський театр здобував призові місця на республіканських та союзних конкурсах. Він постійно долучався до мистецьких фестивалів. Тому недарма сучасники вважали його одним із найперспективніших театрів. Постановки Березнівського театру завжди збирали повну залу, актори володіли значними артистичними навичками, вистави були зіграно на рівні професійних театралів.

Не менш відомим був також Дубенський народний самодіяльний театр. Своє існування він розпочав наприкінці 1950-тих рр. шляхом об'єднання кількох театральних гуртків міста. Його особливістю була повна україномовність вистав. Він базувався у приміщенні дому культури Дубна. Спочатку акторів було небагато, але згодом трупа складалася з майже півсотні учасників, серед яких був переважно штат даної організації. Також артистами були місцеві учні, студенти, працівники, інтелігенція.

Репертуар складався з переважно вистав за мотивами класичних українських творів. Це такі п'єси як «Наймичка», «Бондарівна», «Назар Стодоля». Глядачі любили такі вистави, оскільки вони стосувалися подвигів минулих поколінь та демонстрували силу духу народу. У цей же час

ставилися постановки російських драматургів, але українською мовою. Тематика стосувалася переважно важкої долі народу, складної праці селян, соціальної нерівності. Тут можна прослідкувати схожість із попереднім аматорським театром. Увага приділялася драматичним виставам, особливо героїчного характеру [15, с. 486].

Дубенський театр багато гастролював. У основному це були невеличкі селища та міста Рівненщини, Волині, Тернопільщини. Кожна постановка збирала багато глядачів, оскільки аматорський театр дозволяв хоча б частково кожному долучитися до культури. Особливо користувалися популярністю вистави на воєнну тематику. Адже це було висвітлення близьких всім проблем: подвиг солдатів, загибель рідних, партизанщина, голод, бідність. Точне висвітлення воєнної теми не раз дозволяло театру займати призові місця на республіканських конкурсах, а згодом і отримати статус «народного».

З 1970-тих рр. почала проявлятися тенденція до збільшення кількості молоді у трупі. Учасниками ставали місцеві учні та студенти, які захоплювалися театральним мистецтвом. Він став місцем практики для них, адже вони ходили до культурного училища у Дубно. Студенти таким чином удосконалювали власну акторську майстерність, набували нових навичок, покращували артистичні таланти.

До того ж позитивним моментом стало розширення репертуару. З того часу основою стали постановки драматичного характеру. Вистави стосувалися тем гармонії внутрішнього та зовнішнього світу людини, її самореалізації, відносин з рідними, кохання. Значно збільшилася кількість постановок, які демонстрували складнощі відносин батьків та дітей, що є актуальним і нині. Почали ставитися складні вистави, які мали багато дій та персонажів. Однак знову ж таки, цензура почала вимагати збільшення кількості прорадянських постановок, а число класичних п'єс українських драматургів значно скоротилося.

Серед позитивного можна відмітити те, що театр мав активну громадську позицію. Він постійно брав участь у мистецьких конкурсах різного рівня, заходах, народних гуляннях. Для нього звичною практикою було проведення безоплатних постановок для простих селян. Дубенський театр допомагав іншим аматорським гурткам, співпрацював з іншими театрами на спільних заходах, артисти часто проводили навчання акторській майстерності для всіх бажаючих [23].

Аматорські театри Рівненщини створювалися також і у невеликих селищах. У 1960 р. з'явився аматорський театр «У старому парку». Тематика його вистав стосувалася переважно актуальних проблем тогочасної реальності. Згодом репертуар було розширено за рахунок постановок російських драматургів, як класичних, так і сучасних. Чимало вистав мало пропагандистський характер радянської влади. Це сприяло тому, щоб наприкінці 1960-тих рр. театр отримав статус «народного» та був переможцем союзних мистецьких конкурсів [29].

Наприкінці 1960-тих рр. розпочав існування Народний самодіяльний театр РБК Гощан. Його репертуар складався переважно з вистав за класичними українськими творами. Глядачі позитивно сприйняли постановки «Наймичка», «Бояриня», «Маруся Чурай». Тематика вистав стосувалася страждання простого народу, соціальної нерівності, героїзму козаків. Нерідко до репертуару додавалися й постановки п'єс зарубіжних драматургів. Це позитивно вплинуло на тогочасне театральне мистецтво, оскільки глядачам уже набридло бачити вистави з прорадянським характером. Вони прагнули насолодитися доробками вітчизняних драматургів, які оспівували такі вічні цінності як кохання, героїзм, самопожертву, людяність. Статус «народного» вже було удостоєно після отримання Україною незалежності [39, с. 110].

Класичні постановки були основною частиною репертуару Народного самодіяльного театру Степанського міського будинку культури (далі – МБК), який статус «народного» отримав уже в період незалежності, Народний

самодіяльний театр Радивілівського РБК («народним» став наприкінці 1970-тих рр.) та Народного самодіяльного театру Червоноармійського РБК («народним» став наприкінці 1970-тих рр.) Останній долучав до свого репертуару постановки пропагандистського характеру [54].

У 1980 р. був створений театр при Палаці культури м. Рівне. Його труппа складалася з молодих непрофесійних акторів, які прагнули грати у драматичних виставах. Основу репертуару спочатку становили п'єси зарубіжних драматургів, згодом додалися постановки українських класичних авторів. Значна увага приділялася новаторським виставам сучасників. Театр став «народним» у перший рік свого існування, що свідчить про активну мистецьку діяльність. Він є призером багатьох республіканських та союзних театральних конкурсів.

Подальший розвиток аматорських театрів відбувався схожим шляхом. Більша частина з них перестала існувати, однак деякі діють і нині. У 1980-тих рр. зникла цензура, тож з'явилося більше постановок українських класичних драматургів. У період незалежності основою репертуару стали твори історичного характеру, що демонстрували героїзм козаків та подвиги минулих поколінь [52, с. 800].

Значення аматорських театрів полягало в тому, що вони стали елементом культурного дозвілля молоді. Хоча наявна цензура і забороняла певні твори, однак глядачі все ж могли побачити постановки за класичними п'єсами. Труппи аматорських театрів мали стимул розвиватися, адже вони були постійно задіяні у різних мистецьких конкурсах та фестивалях. Актори вдосконалювали власні артистичні здібності, навчали інших непрофесіоналів, багато гастролювали. Аматорські театри навіть невеликих селищ могли демонструвати власний талант на сценах великих міст не лише республіки, а й Союзу. Постійно здійснювалося розширення репертуару.

На сучасному етапі серед аматорських театрів значно вирізняється Народний аматорський молодіжний театр, заснований у 1968 р. під керівництвом Атталії Гаврюшенко, студентами Рівненського державного

педагогічного інституту. Започаткований ще в 1960-тих рр. минулого століття він і досі діє та користується успіхом. Його репертуар є досить різноманітним, оскільки включає постановки українських та зарубіжних драматургів, як класичні, так і новаторські. У зв'язку з цим встановлений віковий ценз для глядачів, тож публікою є лише повнолітні особи. Театр виступає на різних сценах не тільки міста Рівного, а й по всій Україні. Він активно бере участь у національних фестивалях, зокрема розширюючи за цей рахунок ще й свою аудиторію [32].

Популярним серед глядачів є Народний молодіжний театр «Від ліхтаря» м. Рівного. Він існує уже більше сорока років, й досі збирає повні зали. Репертуар аматорського театру складається переважно з п'єс сучасних українських та зарубіжних драматургів. Вистави завжди добираються уважно, адже для акторів пріоритетним є якість матеріалу. Серед постановок є як комедії, так і драми, і трагедії. Театр є учасником багатьох всеукраїнських і міжнародних театральних конкурсів, постійно отримує нагороди на різних світових фестивалях. «Від ліхтаря» багато гастролює, контактує з іншими трупамі, організовує мистецькі заходи та підтримує відносини з різними мистецькими колективами. Для театру велику роль відіграє його репутація, тому непрофесійні актори постійно вдосконалюють власні артистичні навички та розширюють репертуар [35].

Ще одним успішним аматорським театром є Народний театр «Сонях» м. Рівного. Двадцять років тому він розпочинав своє існування як театральний гурток, але вже через десятиліття перетворився у повноцінний театр. Труппа включає здебільшого талановиту молодь, яка прагне розвивати власні артистичні навички. Спочатку репертуар складався з одноактових п'єс, невеликих сценок, уривків із драматичних творів. Актори виступали здебільшого на дитячих святах та на заходах місцевого рівня. Зараз театр розширив репертуар, додавши серйозні драматичні твори і багатоактові п'єси. Серед класичних українських та закордонних вистав чільне місце

посідає новітня драматургія. Актори час від час ставлять складні новаторські постановки, які не можуть не привернути увагу глядача.

Театр має стаціонарне приміщення, реквізит, оформлення. Артисти постійно вдосконалюють свої вміння шляхом обміну досвідом з колегами. Зараз на рахунку театру більша 100 вистав, що приваблюють не одну тисячу глядачів. Трупа гастролює не лише в межах України, а й успішно мандрує європейськими містами. Театр не лише регулярно здобуває призові місця на всеукраїнських мистецьких конкурсах, а й організовує яскраві театральні фестивалі. До того ж артисти постійно проводять навчання акторській майстерності для всіх бажаючих, намагаючись залучити якнайбільше молоді до свого штату [58].

Відомим аматорським театром є й Острозький Народний аматорський театр. Заснований ще у довоєнний час, він і нині має постійних прихильників. Театр приймає участь у різних вітчизняних фестивалях, здобуваючи призові місця. Основу репертуару становлять вистави сучасних українських драматургів [38].

Показним для Рівненського театального мистецтва є Народний аматорський молодіжний театр Атталії Гаврюшенко. Він був створений ще близько півстоліття тому, але й досі користується популярністю. Хоча й засновниця театру померла кілька років тому, однак актори вважають її своєю музою та покровительницею. Вони вважають, що лише розвиток театру може слугувати ознакою пам'яті про Атталію.

Кожна вистава збирає повні зали, що свідчить про великий талант акторів та їхнє прагнення до самовдосконалення. Трупа постійно переймає досвід закордонних колег, гастролює, здобуває призові місця у всеукраїнських та міжнародних театральних конкурсах. Артисти не мають відповідної театральної освіти, однак удосконаленню акторських навичок приділяють значний обсяг часу.

Репертуар складається переважно з новаторських постановок українських та зарубіжних драматургів. Попри це, присутні й вистави за

класичними творами. Актори надають перевагу комедійним п'єсам, адже на їхню думку, це стимулює у відвідувачів появу позитивних вражень і дозволяє відволіктися від поточних проблем. Режисер підтримує такі побажання, тому намагається розширювати репертуар за рахунок зарубіжних комедійних творів.

Актори значну увагу приділяють репетиціям. Вони тривають зазвичай довго, адже артисти прагнуть важливість якісної подачі матеріалу. Нерідко підготовка до одної вистави може тривати кілька місяців. Це пов'язано з тим, що потрібно не лише осягнути зміст п'єси, а й зобразити найменші пориви душі героїв [45].

Розвивається аматорське мистецтво і у місті Дубно. Там при будинку культури діє театр, який зміг об'єднати непрофесійних акторів, що мають попри це значний талант. Він нерідко бере участь у театральних фестивалях області, здобуваючи переважно призові місця.

У місті Гоща непрофесійний театр функціонує завдяки Народному аматорському театру районного об'єднання культури і дозвілля. Він був заснований за чотири роки до Незалежності, але вже більше тридцяти років дарує глядачам незабутні емоції. Про досягнення театру свідчить те, що статус «народного» ним було отримано лише через п'ять років після заснування, а це свідчить про активну театральну діяльність. Труппа постійно здобуває перші місця на всеукраїнських конкурсах. Акторами є переважно молодь, яка прагне вдосконалювати власний талант.

До репертуару крім постановок українських класичних творів входять також зразки зарубіжної драматургії. Нерідко граються новаторські вистави сучасних митців. Та все ж основою є класичні українські твори, такі як «Маруся Чурай», «Бояриня», «Майська ніч, або утоплена». Для найменших глядачів регулярно ставляться постановки казок зарубіжних письменників. Вистави театру наповнені історизмом, який проявляється у героїзмі предків та незламному дусі. Все це приваблює все більшу кількість глядачів. До того

ж при театрі діє дитяча театральна студія, яка постійно готує нових артистів театру [34].

Аматорський театр Рівненського краю розвивається не лише у плані розширення репертуару, а й працює у різних театральних жанрах. Тут важливо виділити Народний аматорський театр живих скульптур «Галатя». Попри те, що він існує лише десять років, але вже знаний у мистецьких колах Рівного. Його засновниками є сімейна пара, яка до цього працювала у вуличному театрі. Однак у певний момент було вирішено створити власний аматорський театр. До того ж ще десятиліття тому, театр живих скульптур був новаторським жанром [40].

Нині трупа складається з п'ятнадцяти акторів, хоча на початку було лише кілька артистів. Дійовими особами є літературні герої, персонажі мистецьких творів, відомі люди місцевої історії. Трупа розширювалася за рахунок нових бажаючих, які не маючи театального досвіду або ж він був незначний прагнули навчитися чомусь новому. Збільшення колективу дозволило втілити нові театральні жанри та приділити більше часу театралізованим видовищам. Активна діяльність була реалізована за рахунок участі у всеукраїнських та міжнародних театральних конкурсах, на яких аматори здобували призові місця. Однак все починалося з свят місцевого рівня.

За десять років існування театр пройшов складний шлях. Спочатку це формування трупи, згодом переїзди з Криму до Дніпра, а звідти до Рівного. Останнє місто найбільше сподобалося засновникам, тому вони вирішили залишитися тут. Паралельно з вуличними виставами здійснювався пошук нових акторів, тому що штат через переїзди був неуккомплектованим. Нарешті у 2015 р. трупа була повністю зібрана і театр отримав статус «народного» [33].

При аматорському театрі діє театральний гурток. Його учнями є п'ятнадцять підлітків, які не лише здобувають акторські знання, а й активно приймають участь у вуличних виставах. Театр часто гастролює по

Рівненській області, орієнтуючись на наймолодших містян. Тому основними його глядачами є діти від дванадцяти років. Вистави театру є новаторськими, новітніми, сучасними. Нерідко театр виступає на замовлення на різних святах, заходах, урочистих подіях. Тож періодично труппа мандрує всією Україною.

Нині аматорські театри Рівненщини намагаються все більше переймати зарубіжний досвід. Беручи участь у міжнародних театральних фестивалів, вони демонструють переважно новаторські постановки сучасних українських драматургів. Цим самим здійснюється ознайомлення світових театралів з вітчизняною культурою. У свою чергу обмін досвідом дозволяє застосовувати у роботі сучасні тренди. Серед них помітною є тенденція до самовираження. Вона полягає у тому, що не так важливо дотримуватися суворої послідовності сюжету, як не боятися продемонструвати власну індивідуальність. Кожен актор повинен повністю реалізуватися на сцені, навіть якщо для цього потрібно відійти від сценарію. У цей же час навіть думка публіки не є такою значимою.

Ще однією тенденцією рівненських аматорських театрів є прагнення до новаторства. Вони нерідко використовують незвичний одяг, мінімум реквізиту та декорацій, орієнтуються на приблизний сценарій. Попри це важливим є креативність акторів, які не повинні боятися імпровізувати. До драматичних п'єс нерідко включаються комічні моменти, яких не було у першопочатковому тексті. Це все здійснюється з метою переосмислення класичних творів. Режисери намагаються осучаснити творіння середньовічних драматургів, уявити як би це виглядало у наших реаліях. До того ж це приваблює публіку, якій набридло традиційне бачення деяких п'єс; дозволяє додати до класичних творів нові проблеми та теми; сприяє розвитку абстрактного мислення у глядачів.

Аматорське мистецтво Рівненщини розвивається за рахунок долучення до театру дітей. Це дозволяє молодому поколінню удосконалювати креативність, акторські навички, нестандартне мислення. Такі діти є

різноплановими, емоційними, талановитими. Переважно у аматорському мистецтві серед дітей задіяні підлітки, що разом з режисером працюють над сценарієм і навчаються мистецтву перевтіленню. У майбутньому вони отримують відповідну акторську освіту та стають артистами професійних театрів. Але вже під час перебування у аматорському дитячому театрі створюються умови для участі у національних і міжнародних фестивалях, що позитивно впливає на формування світогляду [65].

Отже, аматорське театральне мистецтво Рівненщини розвивалося у складних умовах. Аматорські театральні колективи Рівненщини у час індустріалізації, падіння імперій і створення нових держав були одним із головних чинників культурного життя суспільства, що значним чином впливало на національно-культурне відродження. Діяльність аматорських театрів значно впливала на об'єднання українського суспільства, популяризацію українських звичаїв, національних настроїв та національному самоутвердженню. Значна активізація аматорських колективів спостерігається з 1950-тих рр. коли з'явилися аматорські театри у м. Рівному, Острозі, Дубно, ряді невеликих селищ та міст. Нині користуються успіхом Народний аматорський молодіжний театр, Острозький Народний аматорський театр, Народний аматорський молодіжний театр Агталії Гаврюшенко. Саме створення цих колективів вплинуло на збереження культурної ідентичності українського народу. Розвиток аматорського театру спонукав до появи професійних театрів.

2.2. Становлення професійного театру у Рівному

Розвиток професійного театру Рівненщини розпочався із ХХ ст. Тоді на початку 1900-тих рр. вже існувало кілька театрів, до міста активно приїжджали трупи із всієї України та Російської імперії. Саме мандрівні театри сприяли формуванню театральної культури Рівненщини. Вони

ставили переважно нескладні, короткі вистави, які стосувалися тематики героїзму, людських цінностей, соціальної нерівності. Зазвичай авторами цих п'єс були класичні вітчизняні драматурги. Виступи цих труп здійснювало переважно під час ярмарків та сезонних свят міста [24, с. 126].

У 1910 р. було побудовано перше стаціонарне театральне приміщення у місті. Цей театр було названо на честь його засновника, тож він отримав назву театр Зафрана. Зовні приміщення виглядало сучасно та гарно, а його вигідне місцезнаходження приваблювало багатьох відвідувачів. Будівля вміщувала близько двадцяти лож та рядів крісел, мала балкони, широкі проходи. Сходи були виготовлені зі дорогого каменю, а всі деталі сприяли візуальному розширенню простору [41, с. 165].

Приміщення було комфортним для розміщення глядачів, а їх воно могло вмістити до півтисячі. Театр добре обігрівався, що було рідкістю у той час. Чудова акустика сприяла тому, що вкінці залу можна були почути акторів на сцені. Все це вплинуло на те, що глядачів завжди було багато. Свята місцевого рівня теж нерідко проводилися у театрі Зафрана, а мандрівні трупи намагалися ставити постановки лише у цьому приміщенні. Такий успіх призвів до того, що у 1930 р. приміщення реконструювали під кінотеатр [22, с. 79].

Це лише збільшило кількість глядачів, тому що вони могли вибирати дивитися фільм чи виставу. Діяльність кінотеатру не зменшила успіх театральної діяльності. Проте на початку Другої світової війни радянська влада окупувала місто і будівля відійшла під їхню владу. Під час німецької окупації приміщення належало німцям. Вони постійно проводили ремонт приміщення та залучали до театального життя мандрівні театри. У приміщенні був збільшений простір, покращене освітлення, були застосовані кращі матеріали для оформлення. Також будівля почала включати кафе, але його гостями могли бути лише німці. Приміщення німецька влада використовувала часто для своїх цілей, а прибутки зібрані від театральних постановок забирала собі [50, с. 113].

У 1939 р. розпочинає існувати Український музично-драматичний театр у Рівному. Спочатку ставилися постановки сучасних російських та українських драматургів, потім репертуар було значно розширено. Влада вбачала в театрі інструмент пропаганди радянської системи, тому здійснювала вплив на його репертуар [4, с. 26].

Через два роки після заснування театр фактично призупинив своє функціонування. Частина акторів втікає з Рівного, деякі приєднуються до інших труп, хтось гине на війні. Трупа, яка залишилася, виконуючи вказівки влади ставить переважно постановки російських драматургів ідеологічного характеру. Вистави спрямовані на прославляння радянського режиму, вождя, соціалізму. Попри це, трупа все ж ставить поодинокі постановки за п'єсами українських класиків, які мають історичний характер. Це відбувається у період поглиблення заборон [61, с. 67].

За театром закріплюється художня рада, що переглядає репертуар. Вона постановляє виключити п'єси українських драматургів, мотивуючи це тим, що містяни вже переглянули багато вітчизняних вистав і необхідно ставити нові постановки. Звісно ж причина насправді була у тому, що влада не хотіла того, щоб народ пам'ятав свою історію і відповідно не підкорявся режиму. Попри це, театр періодично долучав до репертуару українську класику [53, с. 76].

У воєнний період театр знаходився під владою німців. Допускалася українська класика, тому глядачі могли захоплюватися такими виставами як «Мартин Боруля», «Наталка Полтавка», «Ой, не ходи, Грицю та на вечорниці». Німці не забороняли вітчизняний репертуар, навпаки сприяли розвитку театру. Вони вважали, що їхні солдати мають культурно проводити дозвілля, тож вистави можуть збагатити їхній світогляд. Проте нова влада все ж вимагала долучення до репертуару більшої кількості комедій і зменшення кількості драматичних творів [9].

Трупа намагалася ставити більше вистав, які б стосувалися актуальних подій. Напряму актори не могли проявити власне ставлення до окупаційної

влади, але через мистецтво вони виявляли власну неповагу до неї, стимулювали народ боротися і зробити все для перемоги. Німці ж постійно вимагали нових постановок, тому акторам залишалося мало часу для підготовки. Трупі доводилося працювати у напруженому режимі, адже відтепер вистави давалися не лише в стаціонарному приміщенні, а й на вимогу влади театр виїздив на фронт та до шпиталів. Німці змушували першочергово обслуговувати їхніх солдат, тож нерідко актори ставили для них короткі одноактові п'єси для того щоб встигнути дати заплановані вистави. У той час театр налічував близько 15 акторів, що не дозволяло повністю реалізувати все задумане у постановках [15, с. 50].

Наприкінці Другої світової війни відбувається активізація трупи. Колектив поповнюється акторами з інших театрів, розпочинаються перші репетиції, підготовчі роботи. Навіть руйнування стаціонарного приміщення не зменшує ентузіазму артистів. Тому здійснюючи підготовку у непридатній будівлі дому культури вони все ж наприкінці війни дають перші вистави. Грати доводиться у приміщенні столової маючи незначний реквізит та крісла. Постановки ставляться за п'єсами зарубіжних драматургів, що дозволяє залучити містян до світового мистецтва. Однак перевага надається все ж українським класикам [12, с. 304].

Після закінчення війни репертуар поповнюється комедіями російських драматургів. Влада заохочує долучення вистав, які б висвітлювали подвиги радянських солдатів, їхню любов до Батьківщини, мудрість вождя. Театр активно співпрацює з іншими колективами, які часто приїжджають на гастролі до Рівного. Це сприяє обміну досвідом, формуванню нових навичок, вдосконаленню артистичних вмінь. Рівненський театр наслідує тогочасні театральні тенденції і приваблює все більше глядачів.

1950-ті рр. відзначаються відсутністю необхідної кількості артистів та допоміжного персоналу. Актори грали у тимчасовому непридатному приміщенні, яке вимагало реконструкції. Акторам не вистачало оформлення, декорацій, реквізиту. Будівля не мала необхідної кількості підсобних

приміщень, які б дозволили зберігати все необхідне до вистав. Однак найбільшою проблемою був «кадровий голод». Все це впливало на якість постановок, адже актори не могли у повній мірі проявити всі свої таланти через відсутність необхідного обладнання. Але нестача реквізиту мала також позитивний момент, адже театр налагодив відносини з іншими колективами. Ті у свою чергу, активно допомагали Рівненському театру надаючи необхідні матеріали. Художні керівники неодноразово відправлялися до інших республіканських міст для вдосконалення навичок [41, с. 166].

З часом тиск на репертуар театрів послабився, збільшилося фінансування, трупа отримала можливість розширити свій склад. Рівненський театралі знову отримали можливість вирішувати які вистави ставити, а які ні. Відповідно, на сцені з'явилася не лише українська класика, а й зарубіжні зразки. Глядачі могли насолоджуватися постановками «Король Лір», «Бондарівна», «Хатина дяді Тома», «Повія». До репертуару почали долучатися твори на історичну тематику та вистави для дітей. Глядачі були захоплені постановками, які демонстрували подвиги минулих поколінь, важку працю селян, соціальну нерівність. Однак статистика свідчить, що половина вистав все ж мали ідеологічний характер. Тож актори не могли повністю розкрити своїх персонажів у постановках українських драматургів, адже це суперечило б цензурі.

У 1960-му році театр отримує нове стаціонарне приміщення. Воно є кращим за попереднє, оскільки дозволяє вмістити майже сімсот глядачів. У зв'язку з цим збільшується кількість допоміжного персоналу, серед яких касири, квиткові контролери, підсобні працівники. Відтепер штат складається із 150 робітників замість ста, а заробітна плата зростає на третину. Покращуються самі умови праці, адже просторе приміщення дозволяє розмістити всередині більше афіш та інформаційних блоків [15, с. 162].

У цей період до акторського складу долучається багато молоді, яка лише закінчила театральні навчальні заклади. Відтепер трупа включає до

себе майже півсотні артистів, частина яких потрапила до театру у зв'язку з переходом з інших колективів, частина є випускниками гуртка, що діяв при театрові. Деякі учасники колективу виконували акторські ролі, інші здійснювали хореографічну підтримку. Таке розмежування дозволило додати до вистав елементи видовища, яскравості, нове бачення. Самі актори постійно вдосконалюють власні вміння та навчають артистизму учнів культурних училищ. Нерідко до постановок, які стосувалися народних гулянь, долучалися всі бажаючі задля створення враження масовості. Поряд з виставами радянських драматургів додавалися нові постановки українських класиків.

Перевага надавалася не лише молодим акторам у трупі, а й молоді з інших колективів. Нерідко художніми керівниками були саме недавні випускники культурних училищ. Помітною тенденцією стає тісна співпраця театральних колективів на спільних заходах. Однак все одно влада продовжувала сприймати театр як інструмент агітації. Саме тому трупа у примусовому порядку повинна була здійснювати гастрольну діяльність по Рівненщині. Актори у маленьких містах та селах ставили постановки, які стосувалися пропаганди радянської влади та прославлення режиму. Це сприяло тому, що просте населення все більше долучалося до театральних гуртків і створювали аматорські театри.

Статистика свідчить, що за період з 1950 р. до 1960 р. Рівненський обласний український музично-драматичний театр показав майже 600 вистав, з яких половина була виїзними. За аналогічний період театр відвідало 160 00 глядачів, з яких 80 000 під час гастролей. Така активність свідчить про високий професіоналізм акторів [2, с. 54].

Однак акторські здібності потребували регулярного покращення. Влада розуміла це, тому було прийнято рішення про те, що раз у тиждень всі артисти мають проходити у робочий час театральні курси на базі театру. Звичайно, це зменшувало час на репетиції, але позитивно вплинуло на покращення навичок колективу. Артисти постійно вдосконалювали власні

вміння, а репертуар розширювався за рахунок вистав вітчизняних драматургів. Але актори не лише навчалися, а й навчали. Вони представляли доповіді на тему культури для робітників місцевих установ та курували діяльність аматорських театрів.

Статистика свідчить, що більше половини акторів театру мали вік від 35 до 40 років, з них майже всі мали лише середню освіту, а артистів, що були нагороджені за театральну діяльність було лише кілька. Тому театр активно запрошував акторів молодого та старшого віку. Особливо не вистачало артистів на ролі літніх героїв. Нерідко театр звертався за допомогою до інших колективів, з проханням надати їм акторів на певні ролі. Значною проблемою була відсутність режисерів з вищою освітою, тому часто на цю посаду запрошувалися випускники театральних вишів навіть без досвіду [15, с. 74].

Елементом постійного контролю виступали художні ради. Одна з таких існувала також при Рівненському театрі. Вона складалася з адміністрації театру, деяких акторів, місцевих чиновників відділу культури. Останні переглядали репертуар, встановлювали допустиму кількість вистав українських драматургів, аналізували зміст запропонованих п'єс. Їхня діяльність була спрямована на встановлення кількісного переважання творів російських митців над вітчизняними та зарубіжними. Вони визначали домінування героїчних, ідеологічних п'єс над драматичними. Художня рада теж приймала участь у зібраннях з глядачів вислуховуючи їхню позицію. Все це дозволяло прийти спільного рішення щодо бачення вистав театру.

Для радянської влади важливу роль відігравала не лише ідеологічна наповненість вистав, а й ставлення до постановок різних прошарків населення. Тому нерідко проводилися зібрання акторів і відвідувачів. Останні висловлювали власну думку про репертуар, давали поради щодо його покращення, відзначали хороше та погане у грі трупи. Це сприяло тому, що актори розуміли у якому напрямку їм потрібно рухатися задля приваблення

нових глядачів. Переважно відвідувачі залишали позитивні відгуки, однак прагнули розширення репертуару.

Репертуар театру значно розширюється за рахунок нових інтерпретацій класичних творів. Такі вистави як «Весілля в Малинівці», «Олеся», «Замулені джерела» набувають нового змісту. Замість традиційного зображення складного життя населення, художні керівники роблять акцент на моральних цінностях персонажів. Нахил на національні ідеї було зменшено віддаючи перевагу побутовим мотивам. Це сприяло тому, що радянська влада допускала такі постановки до глядача. Інші театри не мали такого широкого репертуару, адже надавали перевагу класичному прочитанню творів. Тому їхні вистави включали переважно п'єси радянських драматургів [52, с. 508].

На жаль, цензура не дозволяла ставити не лише постановки деяких українських класиків, а й зарубіжних авторів. Це пояснювалося низькою цінністю такої драматургії, безідейністю, безсюжетністю. У той же час відверто ідеологічні вистави російських драматургів влада презентувала як високоякісний матеріал. Публіка сприймали ж такі постановки переважно негативно, називаючи п'єси беззмістовними, нецікавими, другорядними.

На початку 1960-тих рр. продовжується тенденція до виключення з репертуару п'єс класичних українських драматургів. Все більше переважають постановки російських авторів, тож нерідко театральний сезон складається лише з них. У той час гастролі були чи не єдиним способом поширювати українську культуру, адже цензура вплинула на те, що репертуар майже повністю складався з творів радянських авторів, які прославляли систему та соціалізм. Тому позитивним моментом стало розширення гастрольних меж. Відтепер актори могли давати вистави не лише по Рівненщині, а й по інших містах України та найближчих республік. Нерідко гастрольний тур тривав місяць, за який актори встигали відіграти майже півсотні постановок. За кілька місяців гастролей глядачами театру було більше 50 000 людей. Все це свідчить про велику прихильність публіки до рівненських акторів. Особливо шанобливо ставилися до трупи у

російських містах. Саме туди актори найчастіше гастролювали здебільшого на кілька місяців. Публіці ставилися вистави класичних та сучасних російських драматургів із комедійним змістом. Проте найбільшою популярністю користувалися постановки за мотивами п'єс українських авторів. У пошані була драматургія Старицького, Кропивницького, Кобилянської, Шевченка. Ці твори демонстрували нашу справжню історію, подвиги предків, національну самобутність. Глядачі також були захоплені п'єсами сучасних українських авторів [24, с. 126].

Гастрольна діяльність мала ще й просвітницьку мету. Актори зустрічалися з місцевими робітниками і презентували доповіді про українську культуру. Це було цікаво відвідувачам, адже для них це було щось нове, незвідане. Така діяльність відгукнулася отриманням нагород акторами від влади міст, де вони гастролювали. Населення залишало про рівненських артистів лише позитивні висловлювання.

Рівненський театр одним із перших у мистецьких колах вдався до використання ЗМІ як інструменту реклами. Артисти приймали участь у різних телевізійних програмах задля розширення публіки. Також проводилася агітаційна робота у школах, де актори проводили зустрічі з учнями. Вони розповідали про професію артиста, її специфіку, перевагу та недоліки, закликали долучатися до їхнього театрального гуртка. Коли закінчувався театральний сезон трупа давала вистави, які склалися з найяскравіших частин їхніх постановок. Це дозволяло залучити нових глядачів, зберегти інтерес постійних відвідувачів, відзвітувати про власну діяльність.

Однак з середини 1960-тих рр. спостерігається тенденція на зменшення вистав з національними мотивами. Відтепер постановки українських класиків були частково заборонені владою навіть під час гастролей. Актори мали грати у виставах, які б висвітлювали прекрасну радянську реальність. Це були постановки російських драматургів, що носили пропагандистський характер. Звичайно, це значно не вплинуло на популярність, проте глядачі

прагнули дізнатися більше про українську культуру. Тому актори продовжували під час гастролей активно організовувати зустрічі з місцевим населенням, приїжджаючи навіть на окремі підприємства [37, с. 50].

Ще одним елементом тиску влади на театр було включення до репертуару вистав атеїстичного спрямування. Сюди можна віднести такі рекомендовані чиновниками постановки як «Афонський пройдисвіт», «Чужий дім», «Тартюф». Вони носили тематику висміювання релігії, Бога, вищих сил. Так влада прагнула насадити атеїзм серед простого населення. Однак народ не відмовився від власної релігії, а навпаки став більше часу приділяти вірі.

Наприкінці 1960-тих рр. до репертуару входили переважно сучасні твори вітчизняних та російських драматургів. Українська класика була заборонена взагалі, тому актори не мали можливості навіть інтерпретувати вистави, як робили це раніше. До того ж за театром закріпилися спеціальні перевірки, які мали шляхом перегляду постановок визначати їхню відповідність репертуару. Тому якщо артисти і ставили українську класику, то відразу отримували на неї негативні відгуки перевіряючих. Вистави ж російських драматургів у інспекторів не викликали критики, особливо якщо тематика стосувалася прославлення соціалізму та режиму в цілому. Інспектори залишали позитивні відгуки про постановки, які включали уривки з життя радянських солдат та воєначальників.

Попри це, театр продовжував розвиватися. До репертуару долучалися вистави зарубіжних класиків. Це були передусім складні постановки, що передбачали значну підготовку, довгі репетиції, насичену драматургію. Однак актори прагнули розвиватися й доводити власний професіоналізм. Для них було важливо познайомити глядача з шедеврами світової класики, яку через цензуру могли показати далеко не всі театри. Особливо багато схвальних відгуків отримала вистава «Ромео і Джульєтта», що висвітлювала важливі моральні цінності людини. З 1970 р. до 1980 р. помітним є

послаблення тиску на театр. Репертуар включає більше зразків української класики та зарубіжної.

У 1980 р. театр змушений повернутися до дому культури, адже попереднє приміщення згорає. Попри це переїзд тимчасовий, лише на кілька років, тому що потім актори знову облаштовуються у попередній реконструйованій будівлі. У цей період репертуар поповнюється виставами за п'єсами класичних українських драматургів. Чимало постановок присвячується історичним подіям, які вплинули на нашу історію. Режисери не обходять тему війни, Голодомору, репресій [15, с. 386].

З 2000 р. репертуар зазнає змін. Все більше уваги приділяється новаторським постановкам. У пріоритеті стають вистави сучасних драматургів, зокрема й зарубіжних. Регулярно актори грають у складних історичних постановках, які передбачають довгу підготовку. Наполеглива робота артистів сприяє тому, що театр є постійним учасником та переможцем всеукраїнських і міжнародних театральних фестивалів.

Нині багато постановок театру орієнтовані на наймолодшого глядача. Це пов'язано з тим, що любов до мистецтва має прищеплюватися ще з дитячого віку. У той же час режисери зважають на емоційну та психологічну складові таких відвідувачів, тому кожна п'єса ретельно аналізується. Всього труппа зіграла у більше півсотні вистав націлених на наймолодших глядачів. Переважно це уривки з казок, які комбінуються у одну постановку. Важливо, щоб герої висвітлювали високі моральні цінності, які допоможуть сформувати у дітей уявлення про добро і зло.

Сучасні вистави для дітей створюються залежно від сьогоденних тенденцій. Багато класичних п'єс дитячих драматургів інтерпретуються, до них додається нова тематика та зміст. Адже погляди дітей та підлітків постійно змінюються, як і суспільство, тому ставити постановки, герої яких відображають середньовічні цінності є не зовсім актуальним. До вистав вводяться нові персонажі, що є більш близькими для сприйняття. Нерідко у таких постановках головні ролі віддаються досвідченим акторам. Адже вони

добре розуміються у дитячій психології та попри це молоді артисти більш ознайомлені з сучасними тенденціями. Молодь краще знає хто у дітей кумир і які персонажі їм цікаві.

Сезон дитячих вистав у театрі відбувається протягом січня та березня. Це пов'язано з тим, що діти перебувають на канікулах і мають більше можливостей для перегляду постановок. Підготовка до вистав розпочинається ще наприкінці осені. Перші постановки юний глядач може побачити у період новорічних свят. Тоді у межах двох-трьох тижнів йдуть вистави виключно для дітей, у середньому труппа може дати по дві постановки на день. У лютому розпочинається підготовка до березневого сезону [46].

Театр активно взаємодіє з юними глядачами. Актори не лише комунікують з дітьми зі сцени, а й долучають їх до участі. Неповнолітні гармонійно сприймаються у ролях юних персонажів, а головним є те, що вони отримують новий цікавий досвід. Це дозволяє привабити все більшу кількість дітей до перегляду вистав. Адже згідно статистики за рік дитячі постановки відвідує близько тисячі юних відвідувачів.

Особливо користуються популярністю вистави «Малюк та Карлсон», «Снігова королева», «Білосніжка і сім гномів». Вони прищеплюють дітям людяність, любов, взаємоповагу. Тому глядачами таких вистав все частіше стають дорослі. Оскільки постановки набувають сучасного змісту, нової тематики, своєрідно інтерпретуються відповідно до нинішніх реалій. Режисери намагаються переосмислити відомих дітям персонажів, зрозуміти причину їхніх вчинків. Тож такі негативні персонажі як наприклад Баба Яга постають перед глядачами як герої, яких колись образили і тому вони стали вчиняти зло. Деякі дійові особи у баченні режисера перетворилися з аморальних на добрих та чуттєвих. Вони почали зображуватися як приємні, красиві, турботливі герої. Цим самим до дітей доноситься, що світ змінюється і кожен може удосконалювати себе незалежно від обставин [15, с. 482].

Турбується театр не лише про смаки глядача, а й про його комфорт. Тому у літній період вистави проходять на відкритому майданчику біля театру, що дозволяє вмістити триста глядачів, Простора сцена дозволяє зручно не лише розташувати освітлення, техніку, декорації, а й залишає багато місця для гри акторів. У цей період режисери люблять ставити легкі комедії зарубіжних драматургів. У прохолодний сезон чи негоду постановки ставляться у театрі. Він складається з двох залів, де в одному можуть розміститися сотня глядачів, а у іншому більше півтисячі. Сучасне приміщення оформлене розкішно, воно включає колони із мармуру, дорогі люстри, позолочений орнамент.

Популярним серед мешканців Рівного є Рівненський академічний обласний театр ляльок. Він розпочав своє існування у 1970-тих рр. не маючи стаціонарного приміщення, реквізиту, укомплектованого штату. Згодом трупа отримала постійну будівлю, декорації, засоби пересування. Однак активну діяльність на початку здійснювали як гастролуючий театр у межах Рівненщини, адже надане приміщення не відповідало технічним вимогам. Це питання було вирішене у 1980 р., коли зусиллями кількох архітекторів було зведено відповідну будівлю. Приміщення на триста глядацьких місць повністю задовольняло потреби відвідувачів, а актори відразу отримали схвальні відгуки.

З 1980 р. починається розквіт лялькового театру. До складу трупи залучаються нові артисти та спеціалісти, налагоджується співпраця з іншими колективами. Театр постійно здобуває нові статуси, серед яких у період Незалежності і «академічний». Вистави ставляться переважно для дітей, складаючись на початку з двадцяти постановок.

Нині театр бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних мистецьких конкурсах, постійно здобуває призові місця. Його вистави ставляться по п'єсам як українських, так і зарубіжних класиків. Основною публікою залишаються діти, однак постановки цікавлять і багатьох дорослих людей. Нерідко вистави ставляться за мотивами українських народних

творів, казок, легенд. Тематика постановок включає в себе висвітлення моралі, боротьби добра та зла, духовної сили людини. Важливим є те, що такі вистави можуть відвідувати навіть дошкільнята [19].

Отже, професійний театр Рівного почав формуватися напередодні Другої світової війни, і пройшов не легкий шлях. На Рівненщині одним із перших професійних театрів був Рівненський обласний музично-драматичний театр. Створений ще напередодні війни він, попри цензуру, давав багато постановок української класики. До репертуару нерідко долучалися зразки світової драматургії. Нині на сцені театру показуються вистави кожного дня. Зараз театр має широкий репертуар, а особливу увагу приділяє виставам для дітей. Варто відзначити, що театр є музично-драматичним (зі співами, танцями), як і в ХХ так і в ХХІ театр міцно пов'язаний із народною творчістю.

Поруч з ним уже близько п'ятдесяти років глядачі захоплюються постановками Рівненського академічного обласного театру ляльок. Рівненський обласний музично-драматичний театр разом із Рівненським академічним обласним театром ляльок поширюють мистецтво серед населення Рівненщини.

Професійний театр Рівненщини на зламі епох досяг глибокої народності, національної індивідуальності, художньої досконалості та змістовності.

РОЗДІЛ 3

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ РІВНЕНЩИНИ

3.1. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті

Значення будь-якого фестивалю складно переоцінити, особливо якщо йдеться про театральні фестивалі. Їхньою головною функцією є пізнавальна, адже організація такого заходу передбачає значну активізацію різних рухів, долучення багатьох учасників, створення незабутньої атмосфери. Глядач може за короткий час побачити та оцінити чимало колективів, дізнатися про раніше незнайомі трупі, розширити власне бачення у межах класичної та сучасної драматургії. Для учасників це можливість презентувати себе, привабити нову публіку, обмінятися досвідом з колегами.

Театральний фестиваль являє собою форму проведення послідовних виступів театральних колективів з ціллю проявити власні напрацювання у мистецькій сфері. Він зумовлений певною темою чи проблематикою, яку трупі мають втілити на сцені протягом чітко визначеного календарного часу. Для фестивалів характерна сезонність, регулярність, прив'язка до певного регіону. Головною ціллю кожного театрального фестивалю є виявлення здібних артистів. Задля цього постійно збільшується частота їхнього проведення, долучається все більше учасників, розширюються рамки у плані включення нових жанрів [27, с. 241].

Всі театральні фестивалі підпорядковані певній ідеї, від якої у подальшому залежать репертуар та націлення на публіку. Вона демонструється шляхом презентації різних стилів, видів, жанрів театрального мистецтва. Переважно тематика фестивалів формується залежно від актуальних проблем сучасності. Для організаторів важливо побачити наскільки колективи здатні інтерпретувати у своїй творчості останні події, а для акторів це своєрідний виклик і можливість гідно презентувати власне бачення сьогоденних ситуацій.

Театральні фестивалі традиційно поділяються на суто театральні та багатопрофільні. Останні можуть включати до себе ще й музичні, хореографічні, фільмографічні напрямки. Чимало театральних фестивалів є вузькопрофільними. Серед них можна виділити театральні фестивалі молодих акторів, аматорів, інвалідів, дитячої творчості. Також існує поділ за тривалістю: короткотермінові (від одного дня до одного тижня), середньотермінові (14-31 день), довготермінові (довше одного місяця); за локацією: у одному місці, на різних майданчиках; за конкурсною основою: націлення на об'єднання учасників, орієнтація на визначення театральних трендів, виявлення кращих колективів; за рівнем: місцеві, республіканські, міжнародні [70, с. 57].

На Рівненщині перші театральні фестивалі почали проводитися ще в середині минулого століття. Тоді вони були приурочені до певних визначних подій і сприяли активізації мистецького руху. Для рівненських колективів це було можливістю показати власні творчі напрацювання, розширити публіку, отримати новий статус. Глядачам така форма дуже сподобалася, оскільки можна було за короткий термін побачити різні талановиті трупи та провести вільний час з користю. Для влади фестивалі були радше способом доведення єдності всіх земель Союзу. Тому вона всіляко сприяла активізації культурного життя.

Рівненські колективи активно приймали участь у республіканських фестивалях. Неодноразово на них призові місця здобували трупи з Острога, Тучина, Сарн. Вони демонстрували високий професіоналізм та значні акторські здібності. У цей же час варто додати, що це були переважно аматорські колективи.

Створення фестивальних конкурсів по Україні почалося ще в 1953 році, в честь 300-та річчя об'єднання України з Росією. Так в 1955 р. був проведений перший театральний фестивальний конкурс Рівненського краю, де відбувався огляд сільської самодіяльності. Для зручності його було поділено на декілька етапів, де у кожному з них між собою змагалися окремо

колективи з сіл, районів, області. На останньому найкращі трупі показували власні постановки і переможці потрапляли на всеукраїнський огляд. Всього у фестивалі взяло участь більше 60 колективів, а загальна кількість учасників склала більше двадцяти тисяч[2]. Це свідчить не лише про зацікавленість молоді у театральному мистецтві, а й про масштабність такого заходу. Позитивним моментом варто відмітити створення завдяки фестивалю нових труп, яких з'явилося більше сімдесяти.

Основними цілями таких заходів можна вважати створення владою додаткового інструменту впливу на театр та публіку, здійснення чиновниками контролю за репертуаром, посилення значення творчого життя серед простого населення. Попри це фестивальні вистави склалися переважно з тематики народної, історичної, героїчної. Трупі демонстрували постановки українських класиків, поширюючи національну культуру серед глядачів. Тож фестивалі були фактично єдиним місцем де колективам дозволялося грати вистави вітчизняних драматургів з тематикою народного колориту [2, с. 123].

Наступний фестиваль мистецтв був приурочений до фестивалю молоді. Так наприкінці 1950-тих рр. був організований молодіжний фестиваль який здобув велику популярність на той час. Міністерство культури СРСР визначило що фестиваль проходить з вересня 1956 по травень 1957. Головною метою фестивалю було залучення молоді до культурно-масової роботи, що підвищить стан культури. До його проведення були залучені всі культурні організації Рівненського краю. Влада допомогла їм з матеріальною базою, надала методичні рекомендації, ознайомила з вимогами до колективів. Було поширено інформацію про фестиваль серед населення та труп у формі реклами, листівок, матеріалів у пресі. Для очільників колективів проводилися спеціальні зібрання та кілька місячне навчання[2, с. 125].

Інформація про захід сприяла утворенню нових труп. У деяких районах їх було створено більше п'ятдесяти, що говорить про значну активізацію молоді щодо творчого процесу. Позитивним моментом було розширення

репертуару. Колективи віддавали перевагу українським класикам, однак намагалися ставити ті вистави, які раніше не демонструвалися. Чимало постановок стосувалося актуальних тем, таких як важка праця, невизначеність молоді щодо свого майбутнього, соціальна нерівність.

Фестиваль проходив у три етапи, кожний з яких тривав кілька місяців, де у першому змагалися окремо колективи підприємств та училищ певного району, у другому представники районів і відповідно переможці першого етапу, у третьому переможці другого етапу і у той же час представники області. Особливістю цього фестивалю була участь виключно молодих акторів, які прагнули удосконалити власні артистичні здібності. Головними цілями заходу було зацікавлення юного покоління у театральному житті, активізація культурних рухів, покращення акторських навичок, поява нових труп. Він включав у себе не лише перегляд постановок та відбір колективів, а й різноманітні конкурси, танцювальні вечори, театралізовані дійства, виступи запрошених гостей.

Для проведення другого етапу було використано кілька локацій у центрі Рівного. Це дозволило урізноманітнити атмосферу та розмістити всіх глядачів. На цьому етапі було визначено найкращі колективи, що були відправлені на подальшу боротьбу у Київ. Тут рівненські колективи залучили до репертуару складні вистави, які вимагали довгої підготовки. Трупи ставили також твори сучасних українських драматургів, що викликали лише схвальні відгуки у глядачів. Їм всіляко допомагали провідні рівненські актори, які займалися покращенням артистичних здібностей колективів.

Третій етап сприяв розширенню світогляду акторів. Вони могли поспілкуватися з колективами з різних республік, що сприяло отриманню нового цікавого досвіду. До того ж трупи могли продемонструвати за допомогою вистав власне культурне надбання, народні традиції, кращі зразки вітчизняної класики. Для рівненських колективів це було надзвичайно важливо, адже у період цензури фестиваль був єдиною можливістю продемонструвати українську драматургію. До того ж найкращі трупи були

нагороджені владою, а їхні актори отримали можливість здобути знання у фахових театральних навчальних закладів. Тому артисти отримали хороший стимул удосконалювати власні здібності [27, с. 242].

Організація фестивалю сприяла налагодженню між собою комунікації різних труп. У однакових умовах змагалися як професійні колективи, так і аматорські. Це дозволило здійснити обмін досвідом, удосконалити артистичні навички, дізнатися про нові театральні тенденції, розширити репертуар. Важливе значення для непрофесійних колективів відіграла можливість побути на одній сцені із визнаними митцями. Це спонукало їх рухатися вперед, постійно розширюючи межі своїх можливостей.

Фестивалі проводилися також на регіональних рівнях. Це були переважно заходи при районних домах культури, у яких приймали участь колективи найближчих сіл. Найвідомішими були фестивалі у м. Дубно та м. Здолбунів. Оцінювалися не лише акторські здібності, а й якість декламації та музичного супроводу. Оскільки учасниками були аматорські колективи, то до них не висувалося високих вимог. Проте членами журі були провідні митці регіону [2, с. 126].

Створення перших театральних фестивалів зумовило ряд проблем. По-перше, це відсутність достатньої кількості фахових очільників театральних колективів. Із загальної кількості у дві тисячі, лише чотирнадцять мали відповідну освіту, а двісті осіб лише навчалися мистецькій справі. Всі ж інші не мали освіти взагалі.

По-друге, перша проблема спричинила необхідність пришвидшеного навчання очільників художніх гуртків. Оскільки базове вивчення не дає потрібного результату, то самі студенти стають все менше у ньому зацікавленими. Вони розуміють, що не можуть за півроку отримати відповідних знань, тому втрачають мотивацію відвідувати спеціалізовані курси. Це призводить до того, що постійно зменшується кількість бажаючих відвідувати навчання і відповідно випускників. До того ж паралельно з

курсами вони повинні працювати з своїми колективами, а це забирало багато часу та зусиль.

По-третє, через відсутність кваліфікованих очільників не всі колективи мали достатній рівень підготовки. Це вплинуло на те, що до участі у фестивалях допускалася лише незначна частина труп. Відповідно, аматорські колективи мали менше шансів прийняти участь у таких заходах і завити про себе. Тож вони не могли розширити коло своїх глядачів [8, с. 45].

У 1961 р. у м. Рівне відбувся фестиваль обласного рівня. Його учасниками стали аматорські театральні колективи Рівненщини, які були переможцями у окремому районі. Він вирізнявся за рахунок великої кількості труп, професіоналізму акторів, новаторських підходів до постановок. Це сприяло активізації молоді, яка прагнула бути учасником театральних колективів. Тому згідно статистики, станом на 1961 р. у Рівненському краї існувало півтисячі театральних труп, у які було залучено більше 50 000 учасників [2, с. 129]. Дані свідчать про те, що фестивалі спонукали до утворення нових колективів, покращення акторського мистецтва, активізації молоді у культурному житті.

Специфікою Рівненського обласного фестивалю була можливість продемонструвати не лише вистави українських класиків, а й презентувати постановки сучасних драматургів. Допускалися навіть твори маловідомих митців, які були знані в межах регіону. Це дозволило популяризувати місцеву культуру, виділити рівненську театральну традицію, ознайомити глядачів з незраними раніше зразками. Для драматургів це була можливість винести на широкий загальний свої твори та отримати гідну оцінку. Серед таких зразків можна виділити драматургію гошанських та острозьких авторів [2, с. 127].

Через два роки після цього фестивалю було проведено захід «Свято весни» на театральній площі, парку ім. Шевченка та в Міському будинку культури. Учасниками фестивалю стали аматорські та професійні колективи, які продемонстрували найкращі зразки вітчизняної та зарубіжної класики.

Наступний захід відбувся у 1964 р. Він являв собою фестиваль аматорської творчості Рівненського краю. У ньому прийняло участь більше півсотні колективів, а загальна кількість учасників налічувала майже півтори тисячі осіб (серед них близько трьохсот виступали окремо, без трупи). Вони представляли театри БК, МБК, РБК Рівненщини. Можливість акторів самостійно презентувати твори свідчить про те, що фестиваль створював рівні можливості як для гуртків, так і аматорів, що до них не входили. Більшість колективів зосередилися на класичних виставах, але були продемонстровані і новаторські. Багато труп здійснили обмін досвідом та значно розширили власний репертуар. Чимало уваги було приділено шевченківським творам, які були перероблені у п'єси молодими режисерами. Ці зразки дозволили глядачам відчувати власну самотність, культуру, національний дух [2, с. 130].

Кілька фестивалів було проведено наприкінці 1960-тих рр. Серед них варто виділити Всесоюзний фестиваль самодіяльної народної творчості. Його організація зайняла шість місяців і здійснювалася найкращими митцями Рівненщини. До підготовки долучалася також місцева еліта. Влада спонукала колективи до участі в ньому, тому надавала значну фінансову допомогу на придбання декорацій, реквізиту, оформлення. Було закуплено сотні музичних інструментів для якісного супроводу вистав, які були передані до районних театральних гуртків.

Важливим питанням був рівень режисерської майстерності. Тож було проведено спеціальні навчання, які тривали від півроку до року. Особи, які успішно його закінчили мали право очолювати місцеві театральні колективи. Всього таких фахівців було вісімдесят. Тому під час виступу на фестивалі комісія відзначила покращення оформлення виступу, удосконалення акторської майстерності, розширення репертуару.

Всесоюзний фестиваль самодіяльної народної творчості був проведений у кілька етапів. На першому змагалися колективи з одного району, на другому переможці попереднього етапу з усіх районів, на

третьому переможці другого етапу. Його учасниками стало близько п'яти тисяч молодих акторів, які демонстрували свої таланти у різних театральних жанрах [2, с.132]. Найкращі колективи були рекомендовані до участі на республіканському рівні. Тоді триста артистів здобули призові місця та довели власну акторську майстерність. Знову ж таки, вони презентували репертуар не лише українських класиків, а й вистави місцевих драматургів. Це дозволило показати культурну традицію Рівненщини та великий потенціал маловідомих авторів [8, с. 46].

Ще одним відомим фестивалем став Рівненський фестиваль художньої самодіяльності, проведений у 1967 році. Його учасниками стали 150 труп та близько 4000 осіб. Було розширено рамки фестивалю, тож свої здібності продемонстрували також актори оригінального жанру. Призові місця отримали 4 колективи, артисти яких презентували найкращі театральні навички. У подальшому вони були залучені до участі у місцевих заходах, святах, проводили агітаційну роботу серед населення щодо вступу до театральних гуртків. Дані колективи за рік дали більше півтисячі виступів та здійснили обслуговування близько десяти тисяч глядачів [2, с. 134].

Однак починаючи з 1970-тих рр. під впливом влади фестивальне життя призупинилося. Поступово заборонялися вистави учасників з національною тематикою українських класиків. Влада мотивувала це тим, що необхідно збільшити кількість постановок сучасних драматургів, маючи на увазі радянських авторів з пропагандою режиму. Адже на її думку, лише так населення могло розширити власний кругозір і гідно оцінити нинішню політичну систему. Та все ж на тогочасних фестивалі окремі колективи ще демонстрували вистави українських класиків. Якщо ж це заборонялося, то до сучасних постановок додавали традиційний український музичний супровід, який був покликаний відродити згадки про національну самобутність.

Після проголошення Незалежності перше десятиліття не вирізнялося активним фестивальним життям на території Рівненської області. Заходи проводилися переважно з метою поширення серед населення національних

традицій та нагадування про подвиги минулих поколінь. Водночас зникли такі елементи як тиск на репертуар, контроль за дозвіллям громадян, пришвидшене навчання керівників художніх колективів. Все це є позитивними змінами, які відзначилися у культурному житті Рівненщини.

Театральні фестивалі Рівного створювалися переважно культурними організаціями. Вони фінансового стимулювали театральні гуртки приймати участь у мистецьких заходах. Потім ініціативу перейняли на себе вищі навчальні заклади міста. Одним із них став Національний університет водного господарства та природокористування, де був організований «Шалантух», що став найпершим театральним фестивалем у період незалежності (нині найстаріший на Рівненщині). Даний захід був націлений на студентські театральні гуртки, які мали продемонструвати жартівливі мініатюри. Така форма проведення була зорієнтована на налагодження комунікації усередині студентської спільноти. Молодь могла не лише презентувати власні таланти, а й познайомитися, завести дружні відносини, продемонструвати власне комічне бачення типових ситуацій. Згодом рамки фестивалю було розширено та збільшено кількість учасників, що сприяло долученню до організації і фінансової підтримки спонсорів, партнерів, місцевих чиновників [67].

Учасниками першого «Шалантуху» стають здебільшого студенти з Рівного та сусідніх областей. Згодом до фестивалю долучаються колективи з усієї України і найближчого зарубіжжя. Організатори сприяють розширенню кількості учасників, постійно відправляючи у вітчизняні вищі навчальні заклади інформаційні листи щодо проведення заходу. Це призводить до того, що збільшується число бажаючих не лише з українських колективів, а й зарубіжних. До того ж у майбутньому організатори прагнуть запросити студентські трупи з Прибалтики [68].

Нині фестиваль ставить такі цілі як допомога студентським театрам, покращення артистичних здібностей учасників, популяризація серед юних глядачів театального мистецтва. Для цього організатори повинні здійснити

огляд і відібрати найкращі колективи, допомогти учасникам у налагодженні комунікації між собою, сприяти обміну досвідом між колективами. Традиційно фестиваль проводиться у листопаді та триває два-три дні. Крім українських студентів, його незмінними учасниками є білоруські колективи. Переможці попередніх років часто стають запрошеними гостями наступних фестивалів [69].

З 2000 р. помітним трендом серед рівненських театральних фестивалів є орієнтація на зразки української класики. У той же час учасники ставлять новаторські постановки маловідомих авторів задля ознайомлення глядача з новими тенденціями. Все частіше колективи відходять від традиційних драматичних вистав віддаючи перевагу комедійним і сатиричним. З'являються трупи, які працюють у жанрі експериментального театру, де актори більше зосереджуються на рухах, емоціях, показовості. Зміст вистав поступово починає відходити на другий план, а найважливішою метою артистів стає викликати якнайбільше емоцій у глядача.

Нині фестивальне життя міста Рівне є досить різноманітним. Одним із найвідоміших фестивалів, які проводяться у Рівному, можна назвати Міжнародний театральний фестиваль аматорських колективів «ЛіхтART». Заснований більше десяти років тому він і досі приваблює нові колективи для демонстрації власних умінь. Проводиться у осінній період, переважно у жовтні і триває у середньому близько п'яти днів. Його засновниками виступили Народний молодіжний театр «Від Ліхтаря» і Зразкова театральна студія «Маленький принц».

До особливостей даного фестивалю можна віднести його розгалуженість. Театральні колективи мають можливість продемонструвати власні навички у таких напрямках як студентські навчальні театри театральних закладів, молодіжні театри, юнацькі театри. Кожний напрям складається з дев'яти номінацій, включно з визначенням найкращої вистави. Остання присвоюється тому колективу, який отримує перемогу [30].

Головною ціллю цього заходу є налагодження комунікації між вітчизняними та закордонними театральними труппами. Така форма спілкування дозволяє не лише здобувати новий цікавий досвід, а й будувати єдине бачення розвитку театру. Організатори фестивалю ставлять перед собою ряд задач, серед яких визначення здібних молодих акторів, удосконалення їхньої майстерності, встановлення відносин між різними труппами, поширення театрального мистецтва серед молоді, навчання колективами один одного нових театральних тенденцій.

Фестиваль проходить у насиченому форматі. Основу заходу складають постановки театральних колективів, проте проводяться додатково тренінги з декламації, ораторського мистецтва, режисери, артистичних вмінь, сценічної пластики. Майстрами є українські та закордонні актори, які не проти поділитися власними напрацюваннями. Також проводяться зібрання, де суддями здійснюється обговорення побачених постановок.

«ЛіхтART» відбувається у кілька етапів. На першому, який триває один день березня, колектив, що проявив себе найкраще минулого фестивалю, демонструє одну з своїх постановок, а також організатори повідомляють про дату проведення наступних заходів. Другий етап, який триває 2 дні у червні, передбачає перегляд організаторами вистав рівненських колективів та ознайомлення з постановками труп з інших регіонів засобами мережі Інтернет. Тоді ж відбираються учасники для участі у базовому етапі. Основний етап, що триває 4 дні у листопаді, передбачає перегляд відібраних учасників, а також проведення тренінгів та виступи запрошених колективів.

Фестиваль має близько п'яти постійних організаторів та співорганізаторів, а також постійно розширюється число партнерів та спонсорів. Для учасників перемога у кожній номінації це не лише визнання їхнього таланту, але і фінансове стимулювання. Та все ж для молодих колективів найважливішим є продемонструвати власні здібності на загал, розширити публіку, отримати новий досвід. Аудиторія виключно позитивно

ставиться до такого роду заходу, адже можна дізнатися більше про акторське мистецтво, побачити нові вистави, оцінити раніше невідомі колективи.

Позитивною тенденцією є постійне збільшення кількості колективів, які хочуть прийняти участь у фестивалі. Цього року їх було сорок, однак організатори відібрали лише половину. Це пов'язано з великою кількістю запланованих заходів та насиченим графіком демонстрації постановок. Тому планується збільшити частоту фестивалю, проводячи його не раз у рік, а кілька разів. Для цього кожний напрямок відтепер буде реалізовуватися окремо у визначений для нього сезон. Це дозволить приділити більше часу кожній категорії та залучити нових учасників [55].

Фестиваль молодіжних театрів акторів з інвалідністю «Крила – online» був заснований у лютому 2019 р. Сама назва свідчить про незвичну концепцію, адже ціллю заходу є адаптація молоді з особливими потребами у суспільстві шляхом демонстрації власних акторських здібностей. Специфікою фестивалю є його пряма трансляція у соціальних мережах. Це дозволяє залучити нові трупи для участі, спонукати молодь з особливими потребами до саморозвитку, привабити глядачів до перегляду вистав акторів з інвалідністю.

Важливими задачами є включення таких колективів у повноцінне театральне життя та встановлення їхньої комунікації з провідними культурними діячами. Учасниками фестивалю є трупи, які складаються з молоді із особливими потребами. У цей же час організатори намагаються уникати формулювання «інваліди» заміняючи її на «незвичайні». Захід крім перегляду постановок передбачає ще й навчання з акторської майстерності та мистецтва декламації [66].

Фестиваль спрямований на розширення можливостей молодих інвалідів у культурній галузі, демонстрацію їхнього таланту, вдалу адаптацію в суспільстві, налагодження комунікації між театрами акторів з інвалідністю. Успішна реалізація заходу доводить, що молодь з інвалідністю має значний рівень акторської майстерності. Колективи готуючи складні постановки

спростовують думку про власну неповноцінність. Трупи, які складаються з акторів із інвалідністю на власному прикладі доводять, що навіть маючи певні вади, вони володіють високим рівнем професіоналізму. Вони сприяють формуванню у глядача позитивне ставлення до людей з інвалідністю в цілому та демонструють можливості театру інвалідів, який допоки лише один в Україні. Колективи ставлять собі за мету спонукати молодь з особливими потребами до включення у театральне життя шляхом вдосконалення власних акторських навичок.

Всього у фестивалі 2020 р. прийняли участь десять труп, серед яких як вітчизняні театральні колективи, так і зарубіжні. Колективи демонструють переважно постановки дитячих драматургів або інтерпретацію народних казок. Їхні персонажі втілюють людей, що самовдосконалюються, розвиваються, знаходяться перед складним вибором. Так актори спонукають молодь з інвалідністю боротися за власне право приймати участь у театральному житті. У цей же час залежно від особливостей кожної дитини їй надається певна роль. До участі у фестивалі допускаються також колективи, актори яких не мають фізичних вад. Це повинно надихнути артистів з особливими потребами на розвиток та відображає те, що на сцені всі мають рівні можливості. Самі актори говорять про користь такого незвичного досвіду і зацікавлення у даному форматі [18].

Уже три роки поспіль у Рівному проводиться театральний фестиваль «Відкрита брама». Його ціллю є демонстрація театального мистецтва та розкриття акторських здібностей у юних артистів. Кожного року у фестивалі приймають участь близько десяти труп Рівненщини (минулого року їх було дев'ять). Це не лише колективи професійних театрів, а й невеликі гуртки, студії, аматорські театри. Фестиваль традиційно триває протягом одного місяця восени. За цей час артисти встигають продемонструвати свої найкращі постановки [63].

Перевага надається молодим колективам, адже фестиваль зорієнтований саме на них. Також до участі допускаються трупи учнів

місцевих шкіл, училищ, інших навчальних закладів, де є театральні гуртки. Вистави демонструються раз у тиждень, адже фестиваль проходить на базі Рівненського обласного академічного музично-драматичного театру. Загалом це дійство є цікавим для багатьох глядачів, адже вони мають чудову нагоду познайомитися з молодими талановитими колективами [31].

Популярним серед рівнян є фестиваль дитячих лялькових колективів «Березневі сходи». Його специфікою є те, що учасники змагаються у категорії дитячих лялькових колективів. Оскільки фестиваль є всеукраїнським, то прийняти участь у ньому можуть трупи з будь-якого регіону нашої держави. Кожний рік кількість бажаючих лише збільшується, однак організатори відбирають не більше десяти колективів (у минулому році 8). Популярність свідчить про розвиток лялькового театального мистецтва серед молоді, а також уподобання публіки перегляду таких вистав. Цікавим є те, що актори активно взаємодіють з ляльками, сприймаючи їх не як реквізит, а як члена трупи. Це говорить про розвиток лялькового театру та його удосконалення артистами [44].

Сьогодні рівненські театральні фестивалі набували не лише регіонального, а й світового значення. Постійно збільшується кількість закордонних учасників, хоча це переважно і колективи сусідніх країн. Зарубіжні трупи здебільшого представлені аматорськими театрами, однак організатори не вбачають у цьому проблеми, адже все одно відбувається обмін досвід. Залучення до участі іноземних колективів сприяє активізації фестивального життя Рівного.

Нині у межах одного фестивалю здебільшого існує поділ на різні категорії. Переважно колективи поділяють на аматорські та професійні, хоча вимоги ставляться до них однакові. Основними категоріями у рамках яких діють фестивалі є драматичний театр, мюзикли, ляльковий театр, молодіжний театр, студентський театр. Відповідно, з'являються нові номінації, а актори отримують різноманітні нагороди. Більшість номінацій є

постійними, однак деякі вводяться одноразово спеціально для певних труп чи осіб.

У 2021 р. до фестивального життя Рівного, можливо, має включитися фестиваль «ТеатРівне – 2021». Він буде проводитися на постійній основі та поєднувати у собі перелічені вище фестивалі. Його метою є поширення серед молоді театрального мистецтва, а також висвітлення культури Рівного. Це дозволить долучити до акторства більше молоді, залучити до театру людей з особливими потребами, висвітлити рівненську театральну традицію, збільшити потік подорожуючих до міста, познайомити з містом зарубіжних культурних діячів. Спочатку до участі планується допускати лише рівненські театральні трупи, однак згодом список учасників має розширитися. Всього організатори прагнуть залучити близько тридцяти театральних колективів Рівненщини, виступи яких зможуть побачити кілька тисяч відвідувачів [57].

Отже, фестивальний рух Рівненщини зародився у 1950-ті рр. З того часу він змінився за рахунок розширення спеціалізації фестивалів, відсутності тиску на репертуар, збільшення кількості напрямів у межах фестивалів. Нині фестивальне життя представлене чисельними подіями та заходами, серед яких найвідомішими є «Березневі сходи», «Відкрита брама», «Крила – online», «ЛіхтART», «Шалантух». У зв'язку із виникненням нових тенденцій та явищ в сучасному театральному мистецтві, фестивальна практика набула певної актуальності. Розвиток театральних фестивалів на Рівненщині пов'язане із загальноукраїнськими культуротворчими процесами, де фестивалі займають не останнє місце. Нині культурне життя міста значно поживляється від проведення у ньому театральних фестивалів, адже вони дозволяють зібрати учасників з усієї країни та зарубіжжя, а глядачам розвинути власний кругозір. На останнє значно впливає бурхливий розвиток незалежних театрів, які призначені для демонстрації нестандартних форматів та виведення публіки на відверті розмови. На сьогодні театральні фестивалі у Рівному, не зважаючи на свій потенціал, займають незначне місце в культурній сфері, однак з кожним роком ситуація міняється і з'являється все

більша кількість фестивалів. Театральні фестивалі виконують важливу функцію в розвитку культури та туризму міста, оскільки більшість із них є обласними. Все це свідчить лише про те, що театральне життя Рівненщини є яскравим та самобутнім, а також перебуває у постійному русі та розвитку.

3.2. Знакові постаті театрального життя

Історично становлення театру на Рівненщині відбувалося упродовж багатьох років. За цей час театри з'являлися, зникали, реформувалися, змінювався репертуар та постановки. Сьогодні ХХ – ХХІ століття вписано в історію українського театру, як час, коли виник професійний театр на Рівненщині. При цьому важливими є постаті – режисери, актори, які значною мірою вплинули на театральне життя краю. Вважаємо за потрібне розглянути діяльність окремих важливих персоналій, які творили театральне життя Рівненського краю на зламі епох.

Одним із таких діячів є директор та режисер Анатоль Демодовгопільський - засновник Рівненського українського театру народився в 1907 році в Петрограді, батьки були із Поділля. Його сім'я переїхала до Рівного в 1925 році, де він вступив в Рівненську українську гімназію.

Пізніше він поїхав до Варшави, де займався музикою та навчався балету. Він виступав в балеті "Парнелл" і досяг значних успіхів. В 1939 році А.Демо-Довгопільський повернувся з Кракова на Рівненщину. Він керував "Летючою бригадою", яка захищала Карпатську Україну від німців, був командиром "Летючої бригади" Карпатської Січі. Пізніше він заснував художній відділ "Летючої бригади". Серед інших, учасниками бригади були вмілі бійці, а А.Демо-Довгопільський проявив себе ще й як хороший командир – 1939 року «Летюча бригада» під його керівництвом найдовше тримала оборону у зайнятому будинку, завдавши чехам втрат. Не дивлячись на те, що він був поранений, їм вдалося відбити наступ. Бригада відступила

лише за наказом їхнього командира, тоді ж А.Демо-Довгопільського взяли у полон, але згодом відпустили. Через декілька місяців він познайомився із своєю майбутньою дружиною Ольгою, з нею він мав двох синів.

Пізніше А.Демо-Довгопільський повертається у Рівне, де мріє створити театр. Повернувшись, працював у редакції часопису «Волинь» під керівництвом Уласа Самчука, був кореспондентом у декількох газетах. Майбутній режисер таки здійснив свою мрію та заснував театр і навіть добився від міської влади для нього приміщення.

Трупа театру під орудою А. Демо-Довгопільського складалася із акторів колишнього радянського театру, і з приїжджих акторів та аматорів. На мистецькому рівні театр високо оцінювався, остільки тут були зібрані не лише радянські актори, а й талановиті артисти із сіл. Репертуар театру був різноманітним і без радянської пропаганди, що було рідкістю на той час, він зображував українське життя а також висував ідеї самостійності.

Першою виставою, яку поставив театр А. Демо-Довгопільського була виставка «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого. У виставі було використано багато українських танців: гопак, чумак, запорожець. А. Демо-Довгопільського виступив і режиссером, і балетмейстером вистави, адже він балетну студію. Він ходив до табору військовополонених, говорив з офіцерами німецькою мовою і ті дозволяли вибирати з полонених працівників театру, при цьому вони вже ставали вільні.

Однак з часом те, що на сцені театру показували вистави, що пропагували українську самостійність, не сподобалося німецькій владі, і А.Демо-Довгопільського забрали у військовий табір. 16 липня 1943 року його розстріляли за провокативні дії. Анатоль Демо-Довгопільський – помітна постать в історії становлення театрального життя Рівненського краю [12].

Одним із яскравих та важливих постатей театрального життя Рівненського краю був актор Анатолій Гаврюшенко. Народився у 1928 році в Луганську, закінчив у 1951 році Харківський державний театральный інституті відтоді працював у Тернопільському музично-драматичному театрі

з 1951 по 1958 роки, музично-драматичному театрі у місті Дрогобичі по 1959 рік, в Коломийському драматичному театрі по 1962 рік. У Рівненському театрі митець працював, починаючи з 1966 року. Він створив цілу галерею образів у виставах українського та зарубіжного репертуару, крім того, його можна вважати актором широкого жанрового діапазон. Серед важливих ролей актора – Карл Моор “Розбійники” Ф. Шіллера, Майор – «Дами і гусари» О. Фредро, Кайдаш - “Кайдашева сім'я” І. Нечуя Левицького, Кавалькадос - “Поцілунок Чаніти” Ю.Мілютіна, Серебряков - “Дядя Ваня” А. Чехова, Полоній - “Гамлет” В. Шекспіра, Каас - “Тіль” Г. Горіна, Командор - “Камінний господар” Л. Українки, Війт - “Украдене щастя” І. Франка, князь Острозький - “Гальшка Острозька” О. Огоновського, Мультик - “Вечір” О. Дударева, Фірс - “Вишневий сад” А. Чехова та інші.

Актор зіграв також ряд ролей у кінофільмах Київської кіностудії ім. О.Довженка. У кінофільмі “Загін особливого призначення” Свердловської кіностудії А. Гаврюшекно зіграв роль Еріха Коха. За створення ролі Нагульнова “Піднята цілина” М. Шолохова, артист був нагороджений Почесною Грамотою Міністерства культури України. В 1989 році він став народним артистом України [46].

Визначним актором рівненського театру був Володимир Сніжний. Він народився в Київській області в м. Біла Церква. Займався в народному театрі, цікавився танцями та співами. Після школи майбутні актор закінчив ремісниче училище, пізніше служив на флоті. В 1962 році В. Сніжний вступив до Київського театрального інституту ім. І.Карпенка-Карого, а після його закінчення переїхав до Рівного, де став працювати в театрі і зіграв більше 200 ролей. Серед них: Лестер - “Дженні Герхардт” Т. Драйзера, Василь - “Циганка Аза” М. Старицького, Хлестаков - “Ревізор” М. Гоголя, Войницький - “Дядя Ваня” А. Чехова, Клавдій - “Гамлет” В. Шекспіра, Квазімодо - “Собор Паризької Богоматері” В. Гюго, Віктор - “Канотье” М. Коляди, Дон Жуан - “Остання жінка Дон Жуана” Л. Жуховицького, Едмунд Кін - “Кін IV” Г. Горіна, Командор - “Камінний господар” Л. Українки,

Жевакін - “Одруження” М. Гоголя, Сусід - “Дуже проста історія” М. Ладю, Прокіп - “Суперники” М. Манохіна, Фірс - “Вишневий сад” А. Чехова та інші. З 1992 року став Заслуженим артистом України.

Народною артисткою України є Ніна Єгорівна Ніколаєва, яка почала працювати в Рівненському обласному театрі з 1967 року, тут вона зіграла сотні різноманітних ролей, в основному головних. Серед сценічних образів Н. Є. Ніколаєвої Н.Є: Есмеральда - «Собор Паризької Богоматері» В. Гюго, Душа - «Піднята цілина» М. Шолохова, Амалія - «Розбійники» Ф. Шіллера, Маша - «Я – жінка» В. Мережка, Соня - «Дядя Ваня» А. Чехова, Філумена - «Філумена Мартуруано» Е. де Філіппо, Дженні – Дженні Герхардт» Т. Драйзера Гертруда - «Гамлет» В. Шекспіра, Ельвіра - «Остання жінка Дон Жуана» Л. Жуховицького, Вікторія - «Канотье» М. Коляди, Ада Гусман - «Три ідеальні подружжя» А. Касона, Геля - «Варшавська мелодія» Л. Зоріна, Емілія Марті - «Рецепт її молодості» К. Чапека, Аза - «Циганка Аза» М. Старицького, Марія Тюдор - «Марія Тюдор» В.Гюго, Любов Раневська - «Вишневий сад» А. Чехова, Ханума - «Ханума» А. Цагарелі. Вона («Останній строк» В. Распутіна), Ганна Андріївна («Ревізор» М. Гоголя) та багато інших. Режисер-асистент та асистент багатьох вистав театру [15].

У Рівному добре відомі імена Ігоря та Анатолія Жилінських – акторів обласного театру, які все своє життя присвятили сцені та вихованню молодих акторських і режисерських талантів. Помітний вплив на театральне життя Рівненщини зробив талановитий актор, художник, театральний діяч Ігор Федорович Жилінський. До великої сцени Ігор Федорович ішов з дитинства. На вулиці М. Гоголя (нині вул. С. Петлюри) 1908 року було відкрито театр Зафрана, де він і виріс. Спочатку він навчався в польській школі, а згодом, із приходом нової влади, в радянській. Пізніше він вступає в армію, потрапляє до Москви, що дає йому змогу побувати в багатьох театрах, тоді в нього була можливість залишитися там, однак він повертається в Рівне, де працює екскурсоводом. Одну із його екскурсій відвідали артисти Рівненського театру

і запросили його працювати у трупі. Так із 1954 року він починає тут працювати, перша його роль – ксьондз у виставі «Тарас Бульба».

Працюючи в театрі І. Жилінський одночасно навчався в Київському театральному інституті ім. І. Карпенка-Карого на театрознавчому факультеті. Коли в Рівному відкрився інститут культури, він пішов працювати викладачем. Він зробив вагомий внесок у вивчення театрального життя України загалом та Рівненщини зокрема своєю монографією «Історія театрального мистецтва Рівненщини». У цій об'ємній, яскраво проілюстрованій світлинами книзі – історична ретроспектива рівненських артистів театру [46].

Сьогодні великий внесок у театральне життя Рівненщини робить Володимир Юліанович – очільник та художній керівник Рівненського академічного українського музично-драматичного театру. В. Петрів народився 1962 року в Івано-Франківській області, закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого та Українську академію державного управління при Президентові України.

В. Петрів став працювати у Рівненському драматичному театрі актором з 1985 року, а з 1997 року став художнім керівником та директором театру. Як актор В. Петрів втілював чимало образів на сцені театру, однак знаковою у житті артиста стала роль Богдана Хмельницького у виставі «Берестечко» за історичним романом Ліни Костенко. Як режисер він здійснив постановку багатьох вистав Рівненського обласного академічного українського музично-драматичного театру. Серед них «Суперники» М. Манохіна, «Марія Тюдор» В. Гюго, «Одкровення від Івана» А. Крима, «Останній строк» В. Распутіна, «Ненормальна» Н. Птушкіної, «Каліка з острова Інішмаан» Мартіна МакДонаха та інші. Більшість з них відзначені нагородами журі численних українських та міжнародних театральних фестивалів

Творчу роботу В. Петрів поєднує з педагогічною – він є професором Словацької академії мистецтв (м. Банська Бистриця, Словаччина) а також

працює з курсами студентів Рівненського державного гуманітарного університету.

Отже, за часи існування професійного театру у Рівному було дуже багато постатей, що певним чином вплинули на його становлення, це і актори, режисери, науковці, зокрема, Анатоль Демодов - засновник Рівненського українського театру, актори, чиї ролі назавжди закарбувалися в пам'яті глядачів, серед яких Ніна Ніколаєва, Володимир Сніжний, Ігор Жилінський, Володимир Петрів, який і сьогодні впливає на театральне життя краю. Театральне життя Рівненщини наповнене багатьма видатними посталями, які збагачували культуру краю. Важливо, що на сьогоднішній день, більшість акторів та режисерів рівненського краю мають звання «Заслужений артист України», що свідчить про їх талант та про внесок, який вони зробили у культуру не лише рівненського краю, а й України. З кожним роком до рівненських театрів долучається велика кількість артистів, які в подальшому збагатять культуру краю.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та поставлених завдань кваліфікаційної роботи досліджено специфіку розвитку театрального мистецтва Рівненщини на зламі епох.

Проаналізовано історіографію дослідження театру Рівненського краю. Театр Рівненської області досліджував ряд вітчизняних вчених, зокрема О. Боньковська, Г. Борейко, Г. Веселовська, С. Виткалов, В. Добровичинська, І. Жилінський, О. Карліна, Ю. Крамар, А. Курята, Р. Пилипчук, В. Проскураков, Н. Романенко, О. Сінкевич, Ю. Станішевський, О. Тонконог, М. Ужинський. Вони звернули увагу на складну історію театрального мистецтва Рівненщини, що розпочалася створенням театрів наприкінці XVIII ст. розглянули питання виникнення аматорських колективів, та їх вплив на національні погляди суспільства, виокремили проблеми тогочасних театрів, дослідили аспекти функціонування тогочасних аматорських театрів. Чимало науковців досліджували питання історії та розвитку рівненських театрів у післявоєнний період, дослідили, що у цей період, незважаючи на цензуру, театри не аби як впливали на думки населення, оскільки більшість театрів пропагували національні ідеї та ставили вистави на українську тематику. Однак навіть сьогодні бракує повного, комплексного, систематичного дослідження усього театрального життя Рівненського краю.

Узагальнено класифікацію видів та жанрів театрального мистецтва. Сьогодні до жанрів театрального мистецтва відносять комедію, драму, сатиру, малі сценічні форми, буфонаду, водевіль, мелодраму, пародію, мораліте, трагедію, трагікомедію, пастораль, фарс, феєрію, фліаки, мім. Театральне мистецтво поділяється на велику кількість видів, жанрів, стилів. Це зумовлено тим, що театр пройшов довгу історію. На сьогоднішній день різноманітність жанрів є дуже великою. Нині театри поділяються на певні структурні форми. Окремі театри призначені на певне коло глядачів, наприклад театр молоді, театр юного глядача, театр флоту. За видом

мистецтва театри діляться на певні жанри. Серед них варто виділити комедію, трагедію, сатиру, драму. Вони є основними та найпоширенішими.

Таким чином, сьогодні театр ставить як вистави за класичними творами, так і новаторські постановки. Розширилися різновиди видів, жанрів, стилів театрального мистецтва. Основними жанрами є комедія, трагедія, сатира, драма. До стилів відносять абсурдизм, реалізм, натуралізм, експресіонізм, драматизм. Найпоширенішими видами театрів є драматичний театр, театр сатири, музичний театр, вуличний театр, комедійний театр. Однак останнім часом через швидкий розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій можемо спостерігати за появою інноваційних жанрів та видів театрального мистецтва таких як VR-театри, театр - перфоманс, імерсійні театри, театри де використовують лазерні та піротехнічні засоби. У XXI столітті характерним є еволюція видів та жанрів театрального мистецтва.

Описано створення аматорського театру на Рівненщині, його розвиток та сучасні аматорські колективи. У Рівненському краї перший аматорський колектив з'явився наприкінці XVIII ст. Його актори виступали на літньому майданчику у місті і розважали рівненську публіку. У XIX- на початку XX ст. зростає кількість непрофесійних труп. На це значно вплинув російський осередок Рівного, який сприяв розвитку культури. Такі театри грали постановки російських драматургів мовою оригіналу. Зростання мережі аматорських театрів припадає на 1960-ті рр. Тоді при кожному будинку культури існував театральний гурток до якого входили місцеві робітники, еліта, учні. Основу репертуару складали п'єси українських класиків, однак через цензуру багато творів вилучалося. Натомість влада сприяла демонстрації постановок радянських драматургів на актуальні теми. Чинівники нерідко змушували театральні колективи до агітаційної роботи. Проблематика вистав стосувалася здебільшого прославлення режиму, возвеличення вождя, значимості праці. Позитивним моментом було те, що молодь активно включалася до культурних процесів та масово поповнювала

непрофесійні театри. Зараз найвідомішими аматорськими театрами Рівного є Народний аматорський молодіжний театр, Острозький Народний аматорський театр, Народний аматорський молодіжний театр Атталії Гаврюшенко. Вони зорієнтовані переважно на постановки сучасних українських та зарубіжних драматургів.

Охарактеризовано становлення професійного театру у Рівному. Зародження Рівненського професійного театру розпочалося на початку ХХ ст. Тоді з'явилися перші стаціонарні приміщення адаптовані під вимоги театрів, однак вони були надані у користування театрам національних меншин. З створенням Рівненського обласного музично-драматичного театру пов'язують розвиток українського професійного театру. Професійний театр Рівного почав формуватися напередодні Другої світової війни, і пройшов не легкий шлях. На Рівненщині одним із перших професійних театрів був Рівненський обласний музично-драматичний театр. Створений ще напередодні війни він, попри цензуру, давав багато постановок української класики. До репертуару нерідко долучалися зразки світової драматургії. Нині на сцені театру показуються вистави кожного дня. Зараз театр має широкий репертуар, а особливу увагу приділяє виставам для дітей. Варто відзначити, що театр є музично-драматичним (зі співами, танцями), як і в ХХ так і в ХХІ театр міцно пов'язаний із народною творчістю. Він пройшов складну історію, адже під час війни приміщення театру використовували німці для власних потреб, потім воно було знищене під час бомбардування, інше приміщення згоріло під час пожежі. Тож колектив постійно переїжджав, допоки не був побудований стаціонарний театр. Попри це, актори постійно намагалися розвиватися українське театральне мистецтво.

Поруч з ним уже близько п'ятдесяти років глядачі захоплюються постановками Рівненського академічного обласного театру ляльок. Рівненський обласний музично-драматичний театр разом із Рівненським академічним обласним театром ляльок поширюють мистецтво серед населення Рівненщини.

Професійний театр Рівненщини на зламі епох досяг глибокої народності, національної індивідуальності, художньої досконалості та змістовності.

Вивчено театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті Рівного. Місто славиться своїми театральними фестивалями. Фестивальний рух Рівненщини зародився у 1950-ті рр. З того часу він змінився за рахунок розширення спеціалізації фестивалів, відсутності тиску на репертуар, збільшення кількості напрямів у межах фестивалів. Нині фестивальне життя представлено чисельними подіями та заходами, серед яких найвідомішими є «Березневі сходинки», «Відкрита брама», «Крила – online», «ЛіхтART», «Шалантух». У зв'язку із виникненням нових тенденцій та явищ в сучасному театральному мистецтві, фестивальна практика набула певної актуальності. Розвиток театральних фестивалів на Рівненщині пов'язане із загальноукраїнськими культуротворчими процесами, де фестивалі займають не останнє місце. Нині культурне життя міста значно пожвавлюється від проведення у ньому театральних фестивалів, адже вони дозволяють зібрати учасників з усієї країни та зарубіжжя, а глядачам розвинути власний кругозір. На останнє значно впливає бурхливий розвиток незалежних театрів, які призначені для демонстрації нестандартних форматів та виведення публіки на відверті розмови. На сьогодні театральні фестивалі у Рівному, не зважаючи на свій потенціал, займають незначне місце в культурній сфері, однак з кожним роком ситуація міняється і з'являється все більша кількість фестивалів. Театральні фестивалі виконують важливу функцію в розвитку культури та туризму міста, оскільки більшість із них є обласними. Все це свідчить лише про те, що театральне життя Рівненщини є яскравим та самобутнім, а також перебуває у постійному русі та розвитку.

Досліджено біографії окремих знакових постатей в театральному житті Рівного. За часи існування професійного театру у Рівному було дуже багато постатей, що певним чином вплинули на його становлення, це і актори, режисери, науковці, зокрема, Анатоль Демодовгопільський - засновник

Рівненського українського театру, актори, чії ролі назавжди закарбувалися в пам'яті глядачів, серед яких Ніна Ніколаєва, Володимир Сніжний, Ігор Жилінський, Володимир Петрів, який і сьогодні впливає на театральне життя краю. Театральне життя Рівненщини наповнене багатьма видатними постатями, які збагачували культуру краю. Важливо, що на сьогоднішній день, більшість акторів та режисерів рівненського краю мають звання «Заслужений артист України», що свідчить про їх талант та про внесок, який вони зробили у культуру не лише рівненського краю, а й України. З кожним роком до рівненських театрів долучається велика кількість артистів, які в подальшому збагатять культуру краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боньковська О. Театральне мистецтво на західноукраїнських землях у 1918-1939 роках // Історія. 2012. Вип. 3. С. 27-48.
2. Борейко Г. Д. Культурно-мистецьке життя Рівненщини у 50-ті-60-ті роки ХХ століття. Рівне, 2013. 207 с.
3. Бурнашов І. Бум незалежних театрів // Вісник НБУ імені Ярослава Мудрого. 2018. Вип. 7. С. 2-17.
4. Веселовська Г. Військово-політичні аспекти формування репертуару театрів України напередодні Другої світової війни // Місто. 2015. № 11. С. 26-37.
5. Вечір мюзиклу. URL: <http://operetta.com.ua/vechir-myuziklu/> (дата звернення: 16.09.2020).
6. Види і жанри театального мистецтва. URL: <https://eab.com.ua/vidi-i-janri-teatralnogo-mistectva> (дата звернення: 16.09.2020).
7. Види театрів. Види і жанри театального мистецтва. URL: <https://faqukr.ru/mistectvo-ta-rozvagi/100060-vidi-teatriv-vidi-i-zhanri-teatralnogo-mistectva.html> (дата звернення: 16.09.2020).
8. Виткалов С. З історії становлення культурно-мистецької сфери на Рівненщині (художнє аматорство 1950-1970-х років) // Історія. 2010. Вип. 4. С. 41-46.
9. Відродження з попелу: історія рівненського драмтеатру. URL: <https://rivne1.tv/news/112105-vidrodzheniy-z-popelu-istoriya-rivnenskoho-dramtaetru> (дата звернення: 16.09.2020).
10. Гай-Нижник П. Становлення українського театального мистецтва і питання його оподаткування за Гетьманату 1918 року // Український театр. 2003. № 5-6. С. 10-12.

11. Гусакова Н. М. Американський мюзикл: питання становлення та жанроутворення // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2017. № 1. С. 104-108.
12. Добровичинська В. Культурне життя у Рівному – рейхскомісаріаті Україні (1941-1944 рр.) // Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник праць. 2012. Вип. 3. С. 303-310.
13. Єдиний професійний театр інвалідів в Україні святкує 20-річчя. URL: <https://www.google.com/amp/s/www.ukrinform.ua/amp/rubric-culture/2200641-edinij-profesijnij-teatr-invalidiv-v-ukraini-svatkue-20ricca.html> (дата звернення: 16.09.2020).
14. Жанри театального мистецтва. URL: <https://uk-ua.vedavrat.org/Jyotish/11945/theater-genres-and-styles-of-theatrical-art-%D1%82%96> (дата звернення: 16.09.2020).
15. Жилінський І. Історія театального мистецтва. Рівне: Видавець Олег Зень, 2009. 662 с.
16. Зайцева І. Є. Деякі тенденції розвитку українського мюзиклу як мистецтва і галузі шоу-індустрії // Молодий вчений. 2017. № 10. С. 262-267.
17. Зародження українського театру. URL: <https://sde.org.ua/zmi/zvoda/item/2111-zarodjennya-ukrajinskogo-teatru/html?tmpl=component&print=1> (дата звернення: 16.09.2020).
18. Інклюзивний театр: у Рівному стартували «Крила online». URL: <https://www.google.com/amp/s/suspilne.media/amp/14896-inkluzivnij-teatr-u-rivnomu-startuvali-krila-online/> (дата звернення: 16.09.2020).
19. Історія Театру ляльок. URL: <https://ua.igotoworld.com/ua/poi-object/77156-teatr-kukol-rovno.htm> (дата звернення: 16.09.2020).
20. Карліна О. Театральне життя у повітових містах Волинської губернії в першій половині XIXст. // Історія України. 2013. № 21. С. 27-32.
21. Країна сміху. URL: <http://libr.rv.ua/ua/virt/108/> (дата звернення: 16.09.2020).

22. Крамар Ю. В. Театральне життя у повітових містах Волинського воєводства у міжвоєнний період // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». 2015. Вип. 93. С. 77-81.

23. Культура. URL: <https://www.old.rv.ua/sitenew/dubensk/ua/publication/print/885.htm> (дата звернення: 16.09.2020).

24. Курята А. В. Роль українських театрів у збереженні національно-культурних традицій // Вісник Рівненського державного гуманітарного університету. 2016. Вип. 2. С. 125-130.

25. Лачко О. Ю. Перформанс у просторі української театральної сцени // Вісник Харківської державної академії культури. 2015. № 6. С. 125-128.

26. Липківська А. До історії російських театрів в Україні ХХ- на початку ХХІ століття // Сучасне мистецтво. 2013. Вип. 9. С. 61-68.

27. Манелюк Є. В. Фестивальна практика Рівненщини періоду державної незалежності // Культура України. 2019. Вип. 63. С. 241-252.

28. Матола О. О. Діяльність аматорських театральних осередків у культурі України ХІХст. // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2012. Вип. 18. С. 18-22.

29. Мистецтво театру від народних вертепів до сучасності. URL: <https://uamodna.com/articles/mystectvo-teatru-vid-narodnyh-vertepiv-do/> (дата звернення: 16.09.2020).

30. Міжнародний театральний фестиваль аматорських колективів «ЛІХТАРТ». URL: <https://pdm.org.ua/mizhnarodnyu-teatralnyu-festyval-amatorskyh-kolektyviv-lihtart>. (дата звернення: 16.09.2020).

31. Міжнародний юнацько-молодіжний театральний фестиваль. URL: <https://afisha.rovno.ua/events/mizhnarodnyu-yunacko-molodizhnyu-teatralnyu-festyval> (дата звернення: 16.09.2020).

32. Народний аматорський молодіжний театр. URL: <https://mpkrivne.com.ua/groups/22-narodnij-amatorskij-molodizhnij-teatr> (дата звернення: 16.09.2020).
33. Народний аматорський театр живих скульптур «Галатея». URL: <https://mpkrivne.com.ua/groups/7-galateja> (дата звернення: 16.09.2020).
34. Народний аматорський театр районного об'єднання культури і дозвілля. URL: <https://goschakit.at.ua/index/narodnij-amatorskij-teatr/0-40> (дата звернення: 16.09.2020).
35. Народний молодіжний театр «Від ліхтаря». URL: <https://www.pdm.org.ua/narodnyu-molodizhnyu-teatr-vid-lihtarya> (дата звернення: 16.09.2020).
36. Народний театр «Galatea». URL: <https://list.ua/Народні-театри/147668/Galatea-Рівне> (дата звернення: 16.09.2020).
37. Нотатки з історії виникнення театру у місті Рівному. URL: <https://old.vse.rv.ua/istoriya/1459580713-notatki-z-istoriyi-viniknennya-teatru-u-misti-rivnomu.html> (дата звернення: 16.09.2020).
38. Острозький театр кращий – «Від Гіпаніса до Борисфена». URL: <https://visti.rovno.ua/news/ostrozkiy-teatr-kraschiy-vid-hipanisa-do-borisfena> (дата звернення: 16.09.2020).
39. Пилипчук Р. Матеріали до історії українського театру. Від витоків до початку ХХ століття. Київ: ІМФЕ, 2016. 280 с.
40. «Після тривалих поїздок одяг викидаємо» – як працює вуличний театр. URL: https://m.gazeta.ua/articles/regions/_pislya-trivalih-poyizdok-odyag-vikidayemo-yak-pracyuye-vylicniu-teatr (дата звернення: 16.09.2020).
41. Проскураков В. І. Ідейні та естетичні особливості театральної архітектури у Волинському етнокультурному регіоні України // Вісник Львівського національного політехнічного університету. 2013. Вип. 27. С. 162-167.
42. Прудников А. А. Видовищна специфіка вуличного театру // Культура України. 2013. Вип. 43. С. 32-37.

43. Пчолкіна Н. М. Мультимедійна вистава-перформанс як форма сучасного театрального мистецтва // *Культурологія*. 2017. Вип. 1. С. 200-203.
44. Результати відбору учасників фестивалю «Березневі сходинки-2019». URL: <https://teatr.rv.ua/news/rezyltati-vidbory-ychasnikiv-festivalu-bereznevi-shodinki-2019> (дата звернення: 16.09.2020).
45. Рівненський молодіжний театр: проблеми залиште на потім (фото). URL: <https://7dniv.rv.ua/dozvillya/rivnens-kyu-molodizhnyy-teatr-problemy-zalyshte-na-potim-foto/> (дата звернення: 16.09.2020).
46. Рівненський обласний український музично-драматичний театр. URL: <https://www.dramteatr.com.ua/teatr/> (дата звернення: 16.09.2020).
47. Романенко Н. О. Міський український драматичний театр (м. Рівне, 1941-1943) // *Культура і сучасність*. 2015. № 1. С. 76-81.
48. Сатира, театр сатири. URL: <https://www.google.com/amp/estetica.etica.in.ua/satira-teatr-satiri/amp/> (дата звернення: 16.09.2020).
49. Сатира як «одверто соціальний жанр» у літературі. URL: <https://studfile.net/preview/5081658/page:3/> (дата звернення: 16.09.2020).
50. Сінкевич О. Інтеграція театральних видовищних комплексів в міську структуру на базі історично сформованої театральної мережі м. Рівного // *Архітектурна спадщина Волині*. 2013. Вип. 4. С. 113-117.
51. Станіславська К. Сучасні видовищні жанри сценічно-екранного побутування // *Екранні мистецтва*. 2017. № 21. С. 90-93.
52. Станішевський Ю. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття. Київ: «Інтертехнологія», 2006. 1054 с.
53. Театральне мистецтво в системі культури. URL: <https://vseosvita.ua/library/teatralne-mistectvo-v-sistemi-kulturi-39820.html> (дата звернення: 16.09.2020).
54. Театральне мистецтво України ХХст. URL: <https://vseosvita.ua/library/teatralne-mistectvo-ukraini-hh-stolitta-18027.html> (дата звернення: 16.09.2020).

55. Театральний фестиваль аматорських колективів «ЛІХТАРТ». URL: <https://www.pdm.org.ua/teatralnyy-festyval-amatorskyh-kolektyviv-lihtart> (дата звернення: 16.09.2020).
56. Театр – вид мистецтва. URL: https://studopedia.su/4_tema-riznomanitnist-teatralnogo-mistetstva-vidi-ta-zhanri-teatru.html (дата звернення: 16.09.2020).
57. ТеатРівне – 2021 системний театральний фестивальний проєкт. URL: <https://rivne.pb.org.ua/projects/104> (дата звернення: 16.09.2020).
58. Театр «Сонях». URL: <https://afisha.rovno.ua/theatre/teatr-sonyah> (дата звернення: 16.09.2020).
59. Театр тіней «Teulis». URL: <https://theatre.love/theatres/teatr-t-ney-teulis/> (дата звернення: 16.09.2020).
60. Тетяна Корнєєва: Перфоманс – це синтез медитативних штук, театру, візуального мистецтва...це поза реальністю, але це працює. URL: <https://www.arthuss.com.ua/books-blog/180731> (дата звернення: 16.09.2020).
61. Тонконог О. І. Театри українських міст у 1943-1945 рр. // Питання духовної культури. 2015. Вип. 5. С. 66-69.
62. Топ-5 найдивовижніших театрів світу: на плаваючій сцені, у каменярні та навіть під водою. URL: <https://www.google.com/amp/s/www.5.ua/amp/kultura/naiprykolnishi-teatry-svitu-166935/html> (дата звернення: 16.09.2020).
63. У драмтеатрі Рівного відкривають «браму» (фото). URL: https://radiotrek.rv.ua/news/u_dramteatri_rivnogo_vidkryvayut_bramu_240934.html (дата звернення: 16.09.2020).
64. Ужинський М. Ю. Зародження театральних традицій Рівненщини: кінець XVIII- початок ХХст. // Вісник НАКККіМ. 2014. № 4. С. 154-158.
65. Український аматорський театр і його значення для формування професійного театру. URL: <https://www.kursak.com/ukrajinskyi-amatorskyj-teatr/> (дата звернення: 16.09.2020).

66. У Рівному відбудеться фестиваль молодіжних театрів акторів з інвалідністю. URL: <https://www.rivnenews.com.ua/2020/02/13/u-rivnomu-vidbudetsia-festyval-molodizhnykh-teatriv-aktoriv-z-invalidnistiu/> (дата звернення: 16.09.2020).

67. У Рівному знову «Шалантух». URL: <https://rivne1.tv/news/14846> (дата звернення: 16.09.2020).

68. Шалантух. URL: <https://rivne.dityvmisti.ua/natsionalnyi-universytet-vodnogo-gospodarstva-ta-pryrodokorystuvannia/shalantukh> (дата звернення: 16.09.2020).

69. «Шалантух» почнеться за тиждень. URL: <https://rivnepost.rv.ua/news/shalantukh-pochnetsya-za-tizhden> (дата звернення: 16.09.2020).

70. Юдов М. Творчо-організаційні принципи діяльності міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії» // Сценічне мистецтво. 2017. № 20. С. 57-65.

**КІЛЬКІСНЕ ЗРОСТАННЯ У ВІДСОТКОВОМУ
СПІВВІДНОШЕННІ ГЛЯДАЧІВ УКРАЇНСЬКИХ ТЕАТРІВ У ПЕРІОД
З 2015 р. до 2019 р.**

